
EPISTOLA DEDICATORIA IN RHETORICAM
 L V L L.

**REMIGIVS RVFVS CANDI-
 DVS AQVITANVS, ANTONIO BOHERO**
 Theſaurario regio, & Francisco eius fratri Camo-
 tenſi Præpoſito, ingenuis adoleſcentibus
 felicitatem.

RATVLO R egregiæ indoli veſtræ morum-
 que ſuanitati, quibus ſplendidè illuſtrati eſtis
 generoſi adoleſcentes: gratulor itidem mihi, for-
 tunæque meæ, quòd à me inſtituendi tales oc-
 curriſtis, quales iam pridem exoptaveram: ut pote modeſti,
 faciles, benigni, mihi denique vobis imperanti non ſegniter
 obtemperantes. Nam tametiſi priore intuitu rigida appa-
 reant literarum rudimenta, his potiffimum qui ſuaniter in
 gremio luxuriantis fortunæ enutricati fuerunt, nunquam
 tamen arroganter repugnatiſti: verum illud M. Porcij Ca-
 tonis togatorum eloquentiſſimi vobis à me identi- dem repe-
 titum, quo ait literarum radices amaras eſſe, fructus vero
 incundiores, facile perſuaſum habuiſtiſ: quo deinde factum
 eſt, ut ſpe uberioris fructus ducti, in pulcherrimo Muſarum
 ſtadio, ac florentiſſimo literarum campo hucusque magna-
 nimè certaveritiſ, frugemque uberrimam non ſine magna
 omnium admiratione retuleritiſ. Super eſt bene cœptum
 opus auſpiciatori omine abſolvere, ad quod feliciffimam
 vobis ſuppeditabit adminiculum Raymundi Lulli Docto-
 riſ illuminati Rhetorice, omnigena benedicendi copia ſca-
 turientiſ: opus dubio procul adm irandum, ut pote à Deo O-
 ptimo Maximo concefſum: veluti reliqua eius opera numero
 ſupra milia quatuor, ab eo ut piè credimus diuinè reſoſita.
 Quam quidem Rhetoricen impellente Bernardo Laninet
 amico noſtro, Raymundi ſtudioſiſſimo atque in eius diſcipli-
 na im-

na impensè edocto veluti primitias quasdam primam in lucem idcirco damus quòd in eam vires omnes nervosque ita impendit, ut opus undecunque absolutissimum conflaret, ut que in eo tanquam in nitidissimo speculo omnium disciplinarum imaginem contēplari, vel potius mirari liceat. Nam cum oratorem esse oporteat polyhistora, & orbem illum disciplinarum, quem Encyclopædian vocant, diligenter percussare, voluit breviter & succinctè illa complecti, quæ, uniuscuiusque disciplina perceptionem concernunt: quo fit ut tanta scateat ubertate, copia, facultate ac varietate omnium, quæ in cælo & terra collocantur: ut nesciam an illius vobis lectio utilior an voluptuosior futura sit. Quare hunc libellum colite, adamate, admiremini: qui longo temporis curriculo squalidus & pulverulentus sita & carie sparsus delituit. Vobis enim secundis aurbus dicatur atque tanquam enchiridion (ut in procinctu omnia vobis succurrant) in manu geritote. Valete & me ut cœpistis perpetuo adamate. Parrhysij ad Kalendas Octob. Anni. M. D. XV.

ISAGOGGE IN RHE-
TORICAM

M. RAYMUNDI LULL-
LII, ARTI IPSIVS ACCOMMO-
data: & nunc demum quibusdam in locis emen-
data & aucta,

Deus cum tua ope & gratia, incipit ars Rhe-
torica quæ † chalcimia verborum nuncupatur.

† Alchymia.

X tenebris lux ipsa emergit. Ipse enim posuit tenebras latibulum suum, qui apparuit in monte circumdato caligine & nebula, EXODI. XIX. Qui rationem dicendi discere volunt, opus habent ut eam silentio adipiscantur. Hinc silentium Py-

thagora.

Perfunctoriè attinguntur omnes artes in hac scientia.

Oratoris officium est posse dicere de rebus, in quantum pertinent ad remp. & vtilitatem ciuilem, nec non ad causas.

Homo est animal articulatè loquens. Palamedes autem per cauillationem Vlyssis dicitur alphabetum didicisse à gruibus.

Tota ars dicendi diuiditur in {
 Subiecta
 Et Applicationes.

Subiecta, quæ plerique loco seu terminos siue res appellant, in toto sunt nouem: Deus, Angelus, Cœlum, Homo, Imaginatiua, Sensitiua, Vegetatiua, Elementatiua, Instrumentatiua. Et dicuntur subiecta, quia de iis principaliter loquimur: aut quia ab iis sumuntur confirmationes & confutationes.

Ab omnibus subiectis sumuntur {
 confirmationes {
 Authenticè
 Similitudinariè
 Exemplariter.

Instrumentatiuum est subiectum, quo intelliguntur omnia instrumenta, quæ unicuiq; in sua operatione inferuire possunt.

Instrumenta sunt in triplici differentia {
 Naturalia.
 Artificialia.
 Moralia.

Naturalia sunt, vbi res vtitur partibus sibi cognatis, aut aliquibus extra se, quæ natura in vsum aliquem formauit. Et sic dicimus oculos instrumenta visionis, pedes ambulationis. Item angelos, cœlum, homines, instrumenta Dei: equum, asinum, bouem, instrumenta hominis.

* *scindendi* * Artificialia, quæ ab artificio aut industria rebus inferuiunt ad earum operationes: & sic dicimus malleum instrumentum scindendi, serpicem scindendi, & securim secandi.

Moralia sunt illa quibus mores nostros componimus & corrigimus aut deprauamus, ut virtutes & vitia. Sic iustitia est instrumentum, quo iustus agit iustè. Iniustitia quo iniustè. Instrumenta naturalia & artificialia sic se habent, ut illis vtamur, & ad bonum & ad malum. Moralia verò propriè aut tantum in bonum si sunt virtutes, aut tantum in malum, si sunt vitia, vsum sui nobis præbent: quanquam est quædam cognatio vitiorum cum virtutibus, ut cum dicimus Superbos, magnificos: Temerarios, fortes: Leues, faciles: Adulatores, comes: Timidos, humiles: Ignauos, mites: Garrulos, eloquentes: Prodigos, liberales: Auaros, frugi: Pertinaces, constantes: Vnde illud Poëtæ:

Et mala sunt vicina bonis, errore sub illo

Pro vitio virtus crimina sepe tulit.

Sub instrumento subiecto comprehenduntur etiam omnia prædicamenta accidentium, & omnia accidentia totius mundi.

Instru-

Instrumentum potest se habere in oratione, ut sit aut

Principale propositum.

Accessorium.

Principale propositum, ut cum absolutè dicendum est de securi, vel de paternitate, vel de iustitia, vel ingratitude, & sic manendum est sub instrumento.

Accessorium, ut cum dicendum est de calore ignis: nam instrumentum calor accidit elemento, quod est ignis: sic contingit dicere de mansuetudine Davidis, iustitia Traiani.

Accidens est id, quod non habet esse per se, sed in alio.

Accidentium prædicamenta sunt novem, ut patet apud Aristotelem. Unicuique autem prædicamento absolutè considerato possunt applicari omnia alia prædicamenta, ut cum dicimus albedinem magnam, aut actionem fortem.

Prædicamenta novem accidentium sunt hæc: Quantitas, Qualitas, Ad aliquid, Actio, Passio, Situs, Habitus, Vbi, Quando.

Instrumenta & accidentia applicari possunt ad omnia genera causarum: demonstrativum, deliberativum, iudiciale: ut patebit in exemplis. Applicatur enim,

Quantitas, ut cum laudamus Platonem ab humeris latis, & a præcordiis magnis.

Qualitas, ut cum laudamus eius sapientiam.

Ad aliquid, ut cum laudamus præceptionem eius & discipulos.

Actio, ut cum recensemus eius opera & res gestas.

Passio, ut cum laudamus eum à patientia & laborum tolerantia.

Situs, ut cum laudamus eum à symmetria membrorum.

Habitus, notatur in vestibus eius, ut in pallio Diogenis.

Vbi, ut in consideratione patriæ, peregrinationum in Siciliam, &c.

Quando, quo tempore claruit, qua mundi ætate: quid novi tunc accidit.

Plura exempla collige ex Biblia, ut de Golia. 1. reg. 17. Et de sancto Ioanne Baptista, cui erat vestis de pilis camelorum & zona pellicea circa lumbos eius.

Et nota ita procedi per vitia. Eleganter enim laudamus victorem, si prius laudamus victum. Et simile est de Vituperio.

Elementativum est subjectum, quo intelliguntur quatuor elementa simplicia principaliter, & quæ ex illis composita sunt, ita ut sensu & vita careant.

In elementis considerantur

Gradus, ut sunt simplex, compositio, mixtio, digestio.

Situs, Actio, Passio, Quies, Motus.

Elementa sunt in duplici differentia, perfecta & imperfecta.

Perfecta, ut ex metallis aurum & argentum. Ex animalibus gressibilibus homo, ex volatilibus Aquila.

Imperfecta, ut plumbum, Talpa, Vermes, & similia secundum gradus suos.

Elementorum ad omne genus causarum accommodatio.

In iudiciali genere consideratur Terra, ut de agris dividendis, de terræ motu: Aqua, ut de aqua pluviali arcēda, &c. Aer, ut de motu lēdinis vēto mobilib⁹: Ignis, ut de incēdio, ruina cōflagratione.

In deliberativo consideratur Terra, ut cum dicimus de finibus regnorum & imperiorum: Aqua, ut secundum accessum & recessum maris: Aer, ut cum eligitur in pralio ventus à tergo: Ignis, ut cum deliberatur, an castra hostium nocturno tempore invadi debeant, an diurno.

In demonstrativo consideratur Terra, cum laudamus eam à frugibus, hominibus, mineris, &c. Aqua, ut mater aquarum est mare, Nilus, Ister, & Moses laudavit terram promissionis ab aquis, quia cœlitus irrigaretur: Aer, ut commoditas venti laudatur, & lenitas Zephyri: Ignis, ut vitæ dator & origo. Et mysticè nota quamplurima de his omnibus.

Sunt autem elementa vel principale propositum orationis, vel accessorium, ut etiam de demonstrativo dictum est. Sed in laudando oportet duplicem habere considerationem. Laudamus enim vel per affirmationes, vel per negationes.

Compræhensa sub elementatio sunt Margaritæ, metalla, impressiones aëriæ, ut niues, grandines, ros, pruina, nebula, cometæ, bolides, & his similia.

De Vegetativo.

Vegetativum est instrumentum, quo intelliguntur omnia quæ animantur: animantia, vegetativa & partes earum, ut sunt Arbores, Herba, Semina, Flores, Lucus, Gramina. Etiam ligna mortua, Cortices, Fœnum, Chordū, Poma & ceteri fructus, cœ.

Hic nota applicationem ad medicinas simplices copiose: nihil est enim adeo parvum, adeoque vile, quod non plurimum commodi habeat, de quo multa se offerant oratori. Et de summis ad infima, & ab imis ad summa ascendere & descendere per gradus causarum oratorem oportet.

Salomon disputavit de cedro Libani vsque ad hyssopum parietis, ut est 4. cap. regum. 3.

Omnia vegetativa sunt morti obnoxia.

Vegetativa se habent, { Principale, ut dum dicendum est de balsamo.
ut sunt propositū vel { Accessorium, ut dum de arboribus Italiae dicendum. Herba

Herbas dicimus, quæcunque non lignitant, seu ligna producunt.
Frutices qui non excresecunt ad iustam mensuram arboris.

- Plantæ sunt — { Fœcundæ.
Steriles.
- Planta triplex — { Domestica.
Hortensis.
Syluestris.
- Plantarum quædam — { Masculæ, quæ citius pullulant.
Fœminæ, quæ maiora folia emittunt.

De Sensitino.

Sensituum est subiectum, quo intelliguntur animalia, in quibus non apparent iudicia sensuum interiorum, ut sunt, vermes, muscæ, talpæ, & his similia, quæ dicimus animalia imperfecta.

Vnumquodque tamen in suo genere potest demonstrari perfectum: vidit enim Deus cuncta quæ fecerat & erant valde bona.

De Imaginatio.

Imaginatium est subiectum, quo intelliguntur animalia perfectiora, in quibus apparent iudicia sensuum interiorum; ut in canibus memoria, in ouibus electio, in vulpe fraus & his similia.

- Differentiæ animalium, quas considerare oportet, sunt enim quædam
- Terrestria, oues & boues, pecora campi.
  - Aquatilia, pisces maris & quæ præambulant semitas maris.
  - Volatilia, volucres cœli & aues pennatæ.
  - Ignea, ut Phoenix qui se igni reuiuificat. Et Pyrausta quod animal viuit in fornacibus Cypri. Plin. & Salamandra secundum aliquos.
  - Amphibia, quæ viuunt in aqua & terra. ut ranæ, phocæ, anates, anseres, castores, crocodili.
  - Solipedia solidos pedes habentia, ut equus, mulus, asinus.
  - Bifulca in duo fissos habentia: ut oues, boues, capræ, porci.
  - Multifida in multos articulos fissos habentia: ut aues, canes.
  - Vnipara, Elephas, Equus.
  - Paucipara, Vacca, Capra.
  - Multipara, Canis, Homo, Sus.
  - Lignea, ut vermes rodentes ligna, teredines.
  - Lanea, ut tineæ, blattæ, nocentia lanæ, & bombyces.
  - Mystica, ut animalia Ezechielis & Ioan. in Apocalypsi,

In laudando res vel vituperando oportet oratorem respectum habere eorum, apud quos dicit. Porcus enim si in orationem veniat apud Iudæos vituperandus est. Apud Boios vero laudandus. Pediculi apud Hungaros non satis tute vituperantur. Ciconiam apud Thessalos occidere capitale est. Ibi apud Ægyptios. Ibis .n. apud Ægyptios in maxima veneratione fuit.

Oportet præterea animalia considerare secundum omnia prædicamenta, ut secundum ipsorum magnitudines, partus, industrias, utilitates, regiones, ætates, harmoniam ac compositionis symmetriam, pelles & similia. Ciconiæ docuerunt nos uti clisteribus. Serpentes, feniculo. Canes palam fecerunt utilitatem vomitus. Hirundines Celidoniam. Ceruus dictamum aperuit. Aranæ cadunt cum domibus suis ante ruinas domorum. Plin. Formicæ exemplo docent esse laborandum. De musca fecit orationem Lucianus, & Homerus comparavit magnanimos duces in prælio vsque adeo constantes, & regredientes muscis, quæ semel pulsatæ non meminerunt secundo periculum euitare.

In animalibus oportet considerare.

Manfuetudinem ouis.
Amicitiam turturum.
Auguria vulturum.
Similitudinem simiæ.
Imitationem hyenæ.
Proprietates ouium.

Leæna semel tantum in vita parit secundum Herodotum propter acutiem unguiculorum foetus. Aristoteles contrarium asseruit.

Homo est subjectum, in quo omnia animalia subiecta considerari possunt & superiora, & inferiora. Ideo dictus microcosmos, quia habet participia & coniunctiones cum omnibus rebus mundi.

Consideratur homo vel secundum animam vel secundum corpus.

Consideratur anima secundum	{	Intellectum	{	Capite	{	Deo.
		Vitam à		corde		Cælo.
		Appetitum		Renibus		Elementis.

Consideratur corpus secundum membra principalia, minus principalia.

Principalia sunt quatuor, Cerebrum, Cor, Hepar, Renes.

Minus principalia, consideremus ibi	{	Ossa. 248.	Musculos. 520.
		Nervos	Chordas
		Venas	Ligamenta
		Arterias	Ventres.

De homine oportet præterea considerare omnia prædicamenta

eamenta, ut secundum corpus, & animam, Magnitudinem, Genus, Virtutes, Opera, Labores, Patriam, Aetates, Harmoniã compositionis, & vestimentorum habitum. Præterea etiam secundum linguas, artificia, consuetudines, dona naturæ peculiaris, ut psilli quibus venena non nocent, & elementa. Nam

Hominum } Terrestres, ut agricolæ Metallarij.
 quidã sunt } Aquatici, ut nautæ & piscatores.
 } Aerei, ut funambuli & schenobatae.
 } Ignei, ut fabri, Cyclopes.
 } Domestici, ut civiles

Sunt etiam } Sylvestres, ut Fauni, & Satyri.
 homines } Carbonarij. ruricolæ.

Membra secundum situs domestica, scilicet quæ ad interiora respiciunt, & sylvestria quæ hirsuta magis,

Nulla ætas hominis peculiaribus sibi vacat virtutibus, sic etiam nulla singularibus in serijs & calamitatibus.

Oportet etiam huminem considerare mysticè, ut qui homines erant tempore gratiæ, tempore legis, & quales in Prophetis frequenter legimus.

De cælo.

Cœlum est subjectum, quo intelliguntur omnes spheræ & chori stellarum, spirituum & angelorum: & ut omnia alia subiecta possunt considerari, vel naturaliter, vel mysticè, ita etiam cœlum: ut cum dicimus cœli enarrant gloriam Dei, id est Apostoli.

Cœlum se habet velut } Principale propositum.
 } Accessorium.

Principale propositum, ut cum dicitur de cœlo simpliciter: ubi latus campus patet Astronomis & philosophis naturalibus.

Accessorium, ut cum dicendum est de motu, lumine, influenza, fato, tempore, vere, æstate. accessoriè nobis semper in his occurrit cœlum. Omnia referendo ad causas cœli, naturas animalium, fertilitatem terræ, mores hominum & his similia: ut columbam addicimus Veneri, picum Marti.

Oportet autem in hoc subiecto meminisse eorum, quæ scripserunt Astronomi de cœlo: & generales habere divisiones cœli & terræ, circulorum, signorum, temporum, & mysticè recordari aliquando, & eorum quæ poetæ fabulantur de cœlo.

De Angelo.

Angelus est subjectum, quo intelliguntur spiritus ad imaginem Dei facti, in quibus divina imago relucet: & non solum angeli veri & boni, verum etiam diaboli & angeli mystici, ut. 4. Regum, Angeli pacis amare fiebant. Et etiam Christus ipse. E-

Isaias enim dicit. Magni consilij Christus erit angelus, unctus, & angelus cum gladio. Gene. 3. & iterum. 18. Venerunt tres angeli ad Abraham: & Esa. 6. Vbi angelus cum carbone purgavit labia Esaie. Hinc nota Hierarchias angelorum ternas, & cuiuslibet hierarchiæ choros etiam ternos. De his Dionysius, & tota sacra scriptura ubique plena est uberrimè.

Hierarchia Angelorum	}	Summa	{ Cherubin. Seraphin. Throni.
		Media	{ Dominationes. Principatus. Potestates
		Infima	{ Virtutes. Archangeli. Angeli.

In considerando angelus oportet respectum habere ad facilitatem apprehensionis, & perfectionem maiorem vel minorem: & quomodo & quare sint alati, forte propter muscas. Nota facetiam Et multitudinem & magnitudinem, immò secundum omnia prædicamenta considera eos.

Milia milium ministrabant ei, & decies milia milium volabant ante eum.

De Deo.

Deus subiectum est, quo includitur Deus verus, & etiam idola, & Dij poetarum, & sacerdotes, & principes: ut, dixi, Dij estis & filij excelsi: ubi de rebus maximis contingit sermonem facere, debemus parcè loqui. Propositio Dionysij de divinis nominibus. Sed in consideratione huius subiecti habendus est respectus omnium rerum ad Deum, quæ sunt tanquam instrumenta sua: & ut ipse sit finis, principium, medium, & omnia: & quod ipsi militent omnia. Præterea eius bonitas patebit in prædicatis.

De prædicatis.

Sequitur de prædicatis, quæ numero sunt novem: videlicet Bonitas, Magnitudo, Duratio, Potestas, Sapientia, Voluntas, Virtus, Veritas, Gloria. Et dicuntur prædicata, quia per aliquem modum prædicationis prædicantur de subiectis.

Subiectorum conversio in prædicata.

Ex ipsis vero subiectis possunt etiam fieri prædicata: ut cum dicimus, Paulus divinus, Paulus humanus: hisopius, per hisopum in sacris literis significatur humilitas. Et illa novem prædicantur de omnibus rebus mundi, & unum de omnibus, & omnia de omnibus: sed non uniformiter. Bonitas enim per se prædicatur primò de Deo & respectivè de angelis.

Prædicata

Prædicata tria essentialia.

Bonitas	Magnitudo	Duratio
Theologi	Physici	Mathematici
Bonitas pater	Essentia	} ut { Punctum. Explicatio sive fluxus in esse. Permanentia puncti in ma- gno.
Magnitudo filius	Esse	
Duratio Spiritus sanctus Existencia		

Ut unitas virtualiter est omnis numerus, ita punctum omnis quantitas. Sic bonitas ut punctum non potest se explicare sine effluxu in magnitudinem: Duratio autem habet se ut persistentia, ne imaginemur illum fluxum infinitum. Bonitas est principium & terminus omnis appetitus.

Bonitas. { Parmanens uniuscuiusque rei secundum se, ut qui demones sunt boni.
Fluens quæ habet unares respectu alterius: ut bonitas hominis erga Deum, homines, arbores, &c.

Magnitudo. { Molis, & illa est propria rebus corporalibus.
Virtutis, & illa est spiritualium & virium.
Permanens, & est eorum quæ non crescunt nec decrescunt, ut cœli.
Succrescens, quæ est mutabiliter & successiva, ut hominis, animalium.

Duratio. { Aeterna quæ soli Deo congruit & nulli alij.
Aeviterna eorum, quæ sine carent & principium habuerunt, ut angelorum.
Temporalis eorum, quæ cæperunt & desinunt in tempore: tamen differunt, non enim æqualiter desinit ceruus & homo, elephas & canis.

Est autem vix ulla res, de qua bonitas minus prædicari queat, & cui periculosius accommodetur quam mulieri. Dixit enim sapiens, Qui invenit mulierem bonam, invenit bonum. Jurisconsulti dicunt, Deus est remunerator adverbiorum non nominum: magis respicit actus nostros, ut bene fiant, quam ut boni sint. Per participationem omnis res mundi est bona, per essentiam tamen solus Deus.

Dionysius de divinis nominibus, Deus est omnis virtutis essentiaque principium, atque causa ob propriam bonitatem, omnia ut essent, producentem & conservantem. Hic tangit alia tria prædicata, quæ sunt causalia.

Potestas

	Potestas,	Sapientia,	Voluntas.
	Theologice,	Physice,	Mathematice.
Potestas	Pater	Mens	Punctum
Sapientia	Verbum	Mundus	Linea
Voluntas	Amor	Nexus	Superficies.

Potestas est in omni re mundi, sed non uniformiter, etiam in elementis, hinc dictum est in Psalmo, Tu dominaris potestati maris. Abusivè oportet autem illis vocabulis abuti, nam abuti est uti in illa scientia.

Potentia { Ordinaria, quæ procedit ex causis secundis,
Absoluta, qua Deus operatur absque medio causarum secundarum.

Potestas. { Naturalis est in omnibus, ut potentia maris est submergere naves.

{ Legitima, & sic illud possumus quod iure possumus.

{ Violenta, ut si abutitur quis virtutibus, & viribus.

Sapientia attribuitur etiam irrationalibus, ut Iob ubi de struthione loquitur cap. 30. dicit. Negavit ei Deus sapientiam, & non dedit illi intelligentiam: & formicæ inest sapientia, ut Salo. Proverb. 6. Valde ad formicam ô piger, & considera vias eius & disce sapientiam.

Sapientia { Divina, quæ est in contemplationem & supra homines, de sursum.
Terrena, humana, diabolica, quæ, ut Iacobus dixit, coram Deo est stultitia fluxa, caduca & instabilis.

Solus sapiens dives, & nemo nisi ipse, & si distortus tamen formosus.

Sapientia { Animalis dicitur magis accommodato vocabulo instinctus.
Humana est in rebus agendis & contemplandis largè.
Angelica est in contemplatione diuini amoris.
Divina est per se, & primò sapientia veri Dei.

Apostolus dicit, elegit Deus stulta ut sapientiam huius mundi confunderet: & 7. Sapient. Sapientia est emanatio claritudinis omnipotentis Dei, & est imago bonitatis eius: & Psalm. Lucerna pedibus meis verbum tuum, per pedes in sacris litteris intelligimus affectus intrinsecos.

Voluntas est id per quod bonitas, magnitudo, &c. sunt desiderabilia, vel amabilia, aut volubilia, si sonat auribus ita dicere, *Appetitus.* & in rebus quæ ratione carent magis proprie id quod hinc voluntatem dicimus appellabimus appetitum: ut voluntas rerum

rum grauium est, ut naturaliter descendant, appetitus. Boetius de consol. Duo sunt principia actuum humanorum, videlicet voluntas & potestas. Sapientia autem media est, quia alia duo omnino videntur cæca, nisi intercedat lumen sapientiæ.

Predicata Finalia.

	Virtus	Veritas	Gloria.
	Theologicæ	Physicæ	Mathematicæ.
Virtus	Pater	Potentia	Centrum
Veritas	Filius	Actus	Diameter
Gloria	Spiritus sanctus	Nexus	Circulus.

Vbicunq̄c mentionem facimus alicuius virtutis, debet nobis statim succurrere contrarium eius in excessu vel defectu, si se accomodet. Virtus est principium omnis operationis secundum physicos & omnes, habet que symbolum maximum cum potentia, ita ut unum pro altero plerunque ponatur.

Virtutes sunt } Naturales.
 multiplices. } Medicinales.
 } Theologicæ.
 } Morales.

Naturales, quæ sunt in omnibus rebus & subjectis in cælo. Virtus hæc est frigida & temperata, & chorus angelorum, qui dicuntur virtutes.

Medicinales	{	Animalis in cerebro	{	Attractiva.
		Vitalis in corde		Retentiva,
		Naturalis in hepate		Digestiva.
				Expulsiva.
Theologicæ	{	Fides	Gratiæ	Gratis datæ
		Spes		Gratum facientes.
		Charitas		
MORALES.	{	Iustitia	Magnanimitas	Humilitas
		Prudentia	Liberalitas.	Religio
		Fortitudo	Castitas.	Patientia
		Modestia	Constantia.	Clementia.

Virtus { Mulieris est suppellectilem ordinare, & res domesticas.
 Viri prouidere, & in negocijs suis esse sedulum.
 Pueri præ se ferre verecundiam, ac indicium bonæ indolis.
 Senis consilio valere, & auctoritatem sibi conciliasse.

Socrates apud Platonem fatetur se non posse diffinire quid sit virtus,

Veritas ut lux in omnibus rebus sedem posuit, se autem habet

* *Abundans.* habet quodammodo * quasi ut finis sapientiae. Quia omne studium fit propter veritatem. Est apud Platonem dialogus Hippias minor, ubi per longum sermonem de veritate & mendacio, tractatur.

Veritas. { Theologica, scilicet fidei cuius contrarium est haereticis, in illa veritate nihil haesitare, aut disputare licet.
 Physica, quae est adaptatio rei intellectae ad intellectum, & illa est in omnibus subjectis secundum ordinem considerando.
 Ethica quae consistit in operatione, & sic dicimus quempiam vere devotum & hypocritam fidei, & homines falsos.

Gloria est finalis delectatio, ubi appetitus uniuscuiusque quiescit, & illa similiter currit per omnia subjecta secundum suos gradus.

Gloria est aut { Theologica
 Physica
 Humana.

Theologica est illa gloria aeterna, quae est omnibus sanctis beatitudo, & finis ad quem omnes laboramus.

Physica est summi bonifruitio, & suae naturae triumphus. Ut gloria gravium est pervenisse ad centrum, Levium ad summum, Arborum pervenisse ad fructum.

Humana est secundum propositum hominum diversa, per illa omnes laboramus, & est quodammodo stimulus virtutis.

Bion, Gloria est annorum mater. Seneca Gloria est umbra virtutis: etiam invito comitabitur. epist. 79.

Predicata respectiva.

Predicata respectiva,

Sequitur de respectivis, quorum etiam numero sunt novem, & partiuntur in tres ternarios secundum ordinem, videlicet hos, differentia, concordia, oppositio, principium, medium, finis, maioritas, aequalitas, minoritas. Et dicuntur illi termini respectivi seu loci capacissimi, in quibus ordo rerum consideratur facillime & copiosissime, & primus quidem ternarius est per aequiparationem, secundus per suppositionem, tertius per excessum & diminutionem accidentalem. Et sic de omnibus rebus mundi illa tria possunt considerari valde copiose.

Differentia   Concordia.   Contrarietas.

* *Num.* Differentiae officium est, ut rem a re distinguat. Et ita sub illo termino consideramus * si sit aliqua ratio distinctionis in eo, quod orationi nostrae opponitur, ubi considerabimus distinctiones verum & alterationes.

Non

Non est tamen lis adeo capitalis & extrema inter res diferentes, sicut inter oppositas. Nam differentia multae compatiuntur se in plarisque simul, ut risibile, flebile, fermocionale: nec laborant pro destructione, ut opposita.

Differentia {
 Essentialis, ut rationale, hominis est differentia.
 Accidental, communis, ut dominari: propria, ut risibilitas.
 Generica, & sic lapis differt ab homine.
 Specifica, & sic homo differt ab equo.
 Individualis & sic Petrus differt à Paulo.
 Moralis, & sic religio differt à religione.
 Omnium ab invicem: unde tot sensus quot capita, & mille hominum species, & rerum discolor usus.

In homine oportet etiam considerare differentias omnium prædicamentorum, & etiam in qualibet re mundi: puta Magnitudinis, Scientiæ, Dominationis, Laboris, Patientiæ, Patriæ, Aetatis, Habitus qui est in vestimento. Item differentia sonorum, colorum, saporum. In habitu humano tot sunt differentia, ut videantur homines omnium aliarum rerum indumenta induisse. Omnia vanitas.

Concordantiæ vinculum à summo usque ad infima durat. Est enim quædam universalis amicitia omnium rerum in qua omnia participant, & illum nexû plerique, ut Homerus, auream mundi catenam appellant, cingulum Veneris seu vinculum naturæ: sive symbolum quod res inter se habent. Et quod species nobis fingimus differentie, tot licet etiam fingere concordia. Est concordantia inter Deum & angelum & diabolum, inter hominem & angelum est etiam differentia.

Contrarietas seu oppositio est capitalis lis rerum contra se invicem pugnantium, & extrema, quibus nullum est vel potest esse vinculum concordia, ut esse & non esse.

Lis & amicitia apud Platonem per longum demonstrantur esse principia rerum omnium. Hic nota orationem de odio seu lite.

Opposita quædam sunt. {
 Contrariè, ut album & nigrum.
 Relativè, ut pater & filius.
 Privatè, ut lux & tenebræ.
 Contradictoriè, ut esse & non esse.

Omnia iura eo pertinent, ut mitigetur contrarietas rerum Cû dicimus substantia nihil esse contrarium, intelligendum est de contrarietate rerum accidentali & substantiali.

Empedoclis id dogma fuit: qua de re Aristot. Metaphys. 3 cap 4 Her. Steph. poesi philosoph. pa. 88.

Principium	Medium	Finis
Principium	Pater	Punctum
Medium	Filius	Fluxus
Finis	Spiritus	Status

Principium habet se latissimè ad omnes res mundi omnesque scientias: usque adeo, ut omnibus rebus applicari queat.

Principium multiplex, { Ordinale, quod habet rationem aliquam prioritatis.
Originale, unde aliquid scaturit & originem sumpsit,
Principale à quo res primùm dependet.
Occasionale, quod est alicuius occasionalis causa.
Quantificatiuum, ratione cuius res fiunt quantæ & sic per omnia prædicamenta,
Temporale est statim cum motu.

Causale, { Materiale.
Formale. Scire est rem per causas cognoscere.
Efficiens.
Finale.

Res malæ sunt aliquando principia bonorum, & res bonæ malorum: ut lex secundum Paulum fuit principium & causa peccati: & ut Sallustius inquit, Omnia mala exempla ex bonis rebus orta sunt: & contra, Vicia dicuntur etiam esse principium occasionale iurium & legum: & ut dicit Seneca, vix quisquam in bonum nisi ex malo transit.

Principium { Grammaticæ sunt literæ, characteres, & elementa, id est soni significati per characteres: & hic nota benè de virtute consonantium quomodo proferantur voce æquali.
Logicæ sunt propositiones per se notæ, & illa sunt omnium scientiarum principia.
Oratoriæ exordium, insinuatio potissima orationis pars.
Mathematicæ, unitas, quantitas, proportio, poli.
Theologiæ principium est revelatio.
Medicinæ, agrotationes, experimenta, divinationes.

Principia rerum naturalium à diversis philosophis diversimodè sunt assignata.

Anaximenes	Aëra.	Pherecides,	Iovem, tempus, terram.
Anaxagores	Mentem.	Plato	Deum, materiam.
Philolaus	Harmoniã.	Aristot.	materiam, formam, Privati-
Heraclius	Ignem.	Parmenides	ignem, terram. (onem.
Democritus	Atomos.	Thales	aquam.

Christianè loquendo vnicum est principium, quod apud plerasque gentes quatuor literis scribitur, & significatur Gott
 𐤂𐤍𐤅𐤃 יהוה Iehouah. ut hodierna die vulgo enunciant, seu Iova
 ut servetur quaternarius numerus, de aliorum sententia.

Medium in omnibus considerari potest sive in rebus sive scien-

in scientiis, ita peruagatur omnes res mundi & speculationes.
Nec ad finem alicuius à principio deuenitur nisi per medium.

- Medium
- Coniunctioni, quod aliquas res iungit, ut aqua (quæ est * inter) terram & aërem * forte in terra.
  - Operationis, quod explicatum est in instrumentatiuo.
  - Extremitatum, quod inter duo extrema puncta deducitur.
- Media
- Dialectica, quæ non intrans conclusionem.
  - Astronomica, sunt medij motus erronum, & sphaerarum.
  - Iuris, æquitas epieikeia, moderatio legum.
  - Theologicè dicimus Christum esse mediatorem inter Deum & homines
  - Physicè, homo est medium mundi superioris & inferioris.

Finis habet magnum symbolum cum prædicato, quod est gloria eadem, tamen res potest esse principium & finis respectu diuersorum: ut Deus in Euangelio Ioannis, Ego sum A. & ω. in Apocalipsi. Et Dionysius de diuinis nominibus per longum deducit, quomodo Deus est principium & finis sine principio & fine,

- Finis
- Priuationis, ut tenebræ lucis, mors vitæ &c.
  - Terminationis: in vnaquaque re extremum.
  - Perfectionis extrema rerum intentio, ut beatitudo & de illo fine venit ad propositum diuersimoda philosophorum consideratio de finibus bonorum & malorum.

Maioritas:

Aequalitas:

Minoritas.

Ista tria deducuntur per omnia subiecta, prædicata, & per omnes sciētias & res mūdi, per prædicamēta accidētium suo ordine.

Deus est maximus, quia Iupiter est quodcunque vides, quocunque moueris, louis omnia plena. Et Psal. vbi me abscondam à facie tua, si ascendero in cœlum, tu illic es, &c. Et Salom. Si cœlum & cœli cœlorum te Deum non capiunt, quanto minus domus illa, quam ædificauit? Est etiam minimus: etenim omnium rerum essentias penetrat: quo autem res est minor & subtilior: eo magis videtur posse penetrare. Et Apostolus ad Hebræos quarto inquit: Viuus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & corporis, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Est etiam æqualitas in Deo personarum, ut habetur in simbolo Athanasij apertè.

N

Et descendendo per scalam Iacob in omnibus subiectis inuenitur maioritas, aut æqualitas, aut minoritas simili demonstratione à Dionysiana: ut in Angelis, Cherubim maiores sunt thronis & throni virtutibus. Et in cœlis, Cœlum enim Saturni maius est cœlo Martis, & cœlum Martis cœlo Lunæ.

In Homine est maioritas, &c. de hac enim est titulus de maioritate & obedientia, dicimusque Pontificem Romanum maximum. Et quod Archidiaconus est oculus Episcopi.

In Bruto animali non est dubium vili, elephantem maiorem esse culice.

In Elementis tamen dicimus spheram ignis maiorem aqua: oportet enim, ut omne continens sit maius contento, ut ait Aristoteles. Et dicimus quod vincta auri sit maior vincta argenti intensiue in valore, non magnitudine molis sed virtutis.

Instrumentum, hic nota per omnia prædicamenta discurrendum accidentium, per omnes scientias & speculationes, quoniam suscipiant maius & minus.

Quantitas, ut vnitas & punctum sunt maximum in virtute, & cum hoc etiam minimum, quia indivisibilia & in hoc conveniunt cum Deo: & sic inter numeros, proportionales & figurat est æqualitas maioritas & minoritas.

Qualitas & sic dicimus intensum vel remissum.

Ad aliquid, relatiua suppositionis & sic minus, superpositionis & sic maius: æqualitatis, ut frater & soror & sic æqualitas.

Actio & sic dicimus, quod sit vehementior, atrocior, debilis, infirma.

Passio per excellentiam Christi, & damnatorum, per diminutionem vituperiorum.

Situs, monstrositas diaboli, ut habetur maior & minor in pictura.

Habitus, Galli cataphracti magis armati quam seminudi Germani, qui nec satis contra culices armati fuerunt in Pannonia.

Vbi, locus, regio, prouincia, amplior: splendidior.

Quando, quamuis sit punctum eorum quæ relinquuntur ex tempore, ut canities, & iuuentutis, & senij: tamen hic oportet longius uti illis terminis, vnde hic etiam occurret nobis quod dicimus annum maiorem mense, & sic de aliis.

Maioritas } Habet in se significationem superioritatis alicuius
 Æqualitas } mediij, inferioritatis, vel concordia.
 Minoritas }

Est præterea maioritas, minoritas, & æqualitas in scientiis: ut in Grammatica vocales dicimus maiores consonantibus. Et in Logica dicitur propositio maior, prima præmissarum syllogismi.

logismi alicuius; & locus à simili vel æquali. In Astronomia circuli maior & minor. Insuper coniunctiones maior & minor. Et sunt quædam dignitates scientiarum & gradus secundum quas doceri iubemur à Platone, ita ut non prius imbuantur iuvenes in dialecticis quam mathematicis.

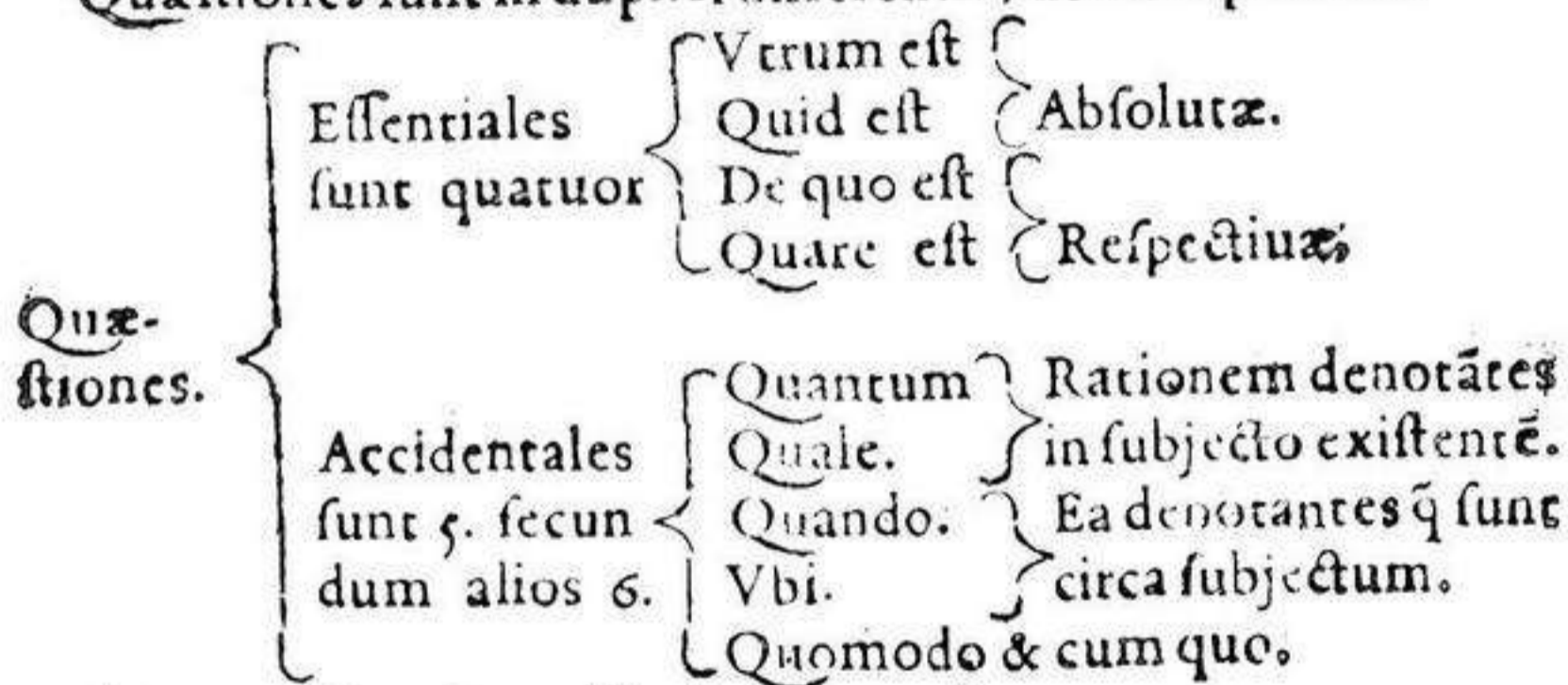
Quare adducat exempla sacrae scripturae, quia nihil dignius; & ut Cassiodorus inquit super Psal. & legitur 38. distinctione.

Omnis splendor Rhetoricæ eloquentiæ, omnes modi poeticae elocutionis, quælibet varietas decoræ pronuntiationis à diuinis scriptoribus sumpsit exordium.

Sequitur de quæstionibus quæ sunt etiam numero nouem quamuis aliqui decem velint esse. Et non est ita hic accipiendus ille terminus. quæstio, ut Logici capiunt, qui dicunt quod quæstio est dubitabilis propositio, sed pro illis terminis per quos quærimus, qui sunt tanquam signa quæstionum.

Dubitare de singulis non est inutile. Omnis scientiarum inquisitio à dubitatione proficiscitur.

Quæstiones sunt in duplici differentia, ut infra patebit.

Quæstiones

Vtrum aliter, An, vel si est, dici potest.

Lator eorum significatio est apud Philosophos quam Theologos: Philosophus enim potest dicere, vtrum Deus est & similia, de quibus nihil dubitat Theologus. Et ista quæstio vtrum fecit Moysen non intrare terram promissionis: cum dixit est ne Dominus an non, petram percutiendo.

Respondemus ad vtrum tripliciter, vel.

- { Affirmatiuè, assertiuè.
- { Dubitatiuè, probabiliter.
- { Negatiuè, per contrarium.

Et non capitur hic quæstio omnino propriè, sed pro quæstione cuiusmodi formant sibi oratores per figuram, antypophoram, vbi quis interrogat & sibi ipsi respondet, ut in colore habetur apud Ciceronem, diciturque Latinis subiectio: ut quid si Brutus nunc surgat, nunquid dicet: ego libertatem comparavi, vos vendidistis: ego reges expuli, vos intrusistis &c.

Quid est, interrogat de quantitate rei sed non ita omnino

1. Vtrum. εἴ τι καὶ ἢ ἢ σὶ :

Αὐτὰ πρὸς :

2. Quid.

strictè, quemadmodum logici loquuntur. Sufficit. n. respondere per periphrases & translationes: ut cum dicimus quid est senectus, est portus malorum. Quid est pulchrum matrimonium, est compedes aureæ. Quid est sol? est oculus mundi.

- * *etiam.* De Quo, capitur large, pro ut significat * essentiam à quo, & interroget derivationem rei, ut sciamus unde vel res originem ducat vel ex qua materia sit: & interroget quasi causam efficientem & materialem: ut de quo est domus? Respondemus ex lateribus, lapidibus, cemento. &c.
3. *De quo.* Quare, interrogat de causa finali, ut dicimus quare est homo creatus? Respondetur, ut contempletur Deum & stellas. Quare ædificatur domus? ut protegat ab imbribus.
4. *Quare.* Quantum, interrogat de quantitate rei vel continua, ut de Longitudine, Latitudine, Profunditate: vel discreta, & illa tractantur latius in extrema parte.
5. *Quantum.* Quale, interrogat de qualitate vel propria, ut de risibilitate hominis: vel appropriata, ut de albedine hominis.
6. *Quale.* Quando, est quæstio temporis, & illa est in duratione inclusivè? an res sit æterna, an æuiterna, an temporalis: ut Deus, angelus, homo.
7. *Quando.* Ubi, est interrogatio localitatis, per quam quærimus an res sit in loco circumscriptione, diffinitione, vel repletione: est autem magnitudini appropriata.
8. *Ubi.* Quomodo, & cum quo interrogamus per illa, quibus modis res se habet. Et illa quæsitiva habent respectum ad instrumentarium, ut quid sit res in se, quid in alio per quid in alio, & modi essendi in alio, & modi habitationis.
9. *Quomodo.* Nemo dubitat de illo, Omne totum est maius sua parte. Et tamen inuentus est qui dixerit, Dimidium esse plus toto, &c.

Regula X.

De omni re mundi possunt formari 10. quæstiones, quarum explicationes subdividendo inuenimus. 25. quæstiones.

1. An sit, explicatur per affirmationem, dubitationem, negationem, & de illa raro exordimur.
- * *definitione.* 2. Quid, explicatur per * diuisionem rei substantialem vel accidentalem, docens esse rei in se vel in alio.
3. De quo, explicatur per demonstrationem causarum, materialis & effectiue.
4. Quare, explicatur per ostensionem causæ finalis, formalis, efficientis.
5. Quantum, explicatur per respectum magni vel multi.
6. Quale, explicatur per assignationem proprii vel differencialis, passionis vel habitus appropriati.
7. Quando

7. Quando, explicatur per declarationem rei, quomodo & à quo, & quid sit in tempore.

8. Vbi, explicatur per expositionem rei, quomodo & à quo & quid sit res in loco.

9. Quomodo, explicatur insinuationē modi & sit⁹ ad respectiua.

10. Cum quo, explicatur per relationem mediorum seu instrumentorum & signorum.

Ad maiorem autem expressionem primæ & secundæ partis sequitur omnium disciplinarum diuisio, ut liberius orator in omni materia & per omnes disciplinas discurrere possit.

Omnis doctrina est triplex } Inspirata.
 vel } Inuenta.
} Mixta.

Inspirata est Theologia, quæ Deum speculatur, & cuncta sunt in eo & ab eo proficiscuntur, & ad eundem reducuntur.

Inuenta ē Phi } Speculatiua } Mathematica.
 losophia } } Naturalis.
} } Metaphysica.
} Actualis, } Moralis.
} Rationalis, } Sermonis.

Mixta est Diuinitio vel prophetia, & de hac primum dispi-
 ciemus, consequenter de reliquis secundum ordinem.

Diuinitio est } Naturalis.
 quintuplex, } Spiritualis.
 scilicet } Artificiofa.
} Popularis.
} Damnata.

Naturalis est } Brutorum.
 triplex } Furentium.
} Dormientium.

Brutorum, qua hirundines, grues, &c. aduentantem præsen-
 tiunt hyemem & cornices pluuiam,

Furentium, Vatum, Poetarum, Baccharum, Amentium.

Dormientiū } Infomnia, quæ diuinatione } Phantasma seu
} vera carent } viuum
} } Ephraites seu
} } incubus.
} Somnia } Propria.
} } Communia.
} } Aliena.
} } Publica.
} } Mundana.
} } Allegorica.
} } Theorematica.

*Diuisio om-
 nium discipli-
 narū ex Po-
 litiani pane-
 pistemone ma-
 tuata. Vnde
 & quadam
 latius diduci
 poterunt.
 Omnia ab
 vno.
 Omnia ad
 vnum.*

Horum fit coniectura, Natura, Lege, Consuetudine.

Spiritualis { Ecstasi.
Voce.
Parabola.
A flatu.
Visione triplici. { Oculari.
Imaginaria.
Mentis.

Artificiosa { Medicorum, ad fines morborum.
Consiliariorum, ad genus deliberatiuum.
Gubernatorum, ad ventos & tempestates.

Popularis est . quæ vulgo est nota , sicut hyemis finem præscire ex osse dorsi anatis, & ventos ex flatu ignis.

Damnata, quæ malo ascribitur Dæmoni.

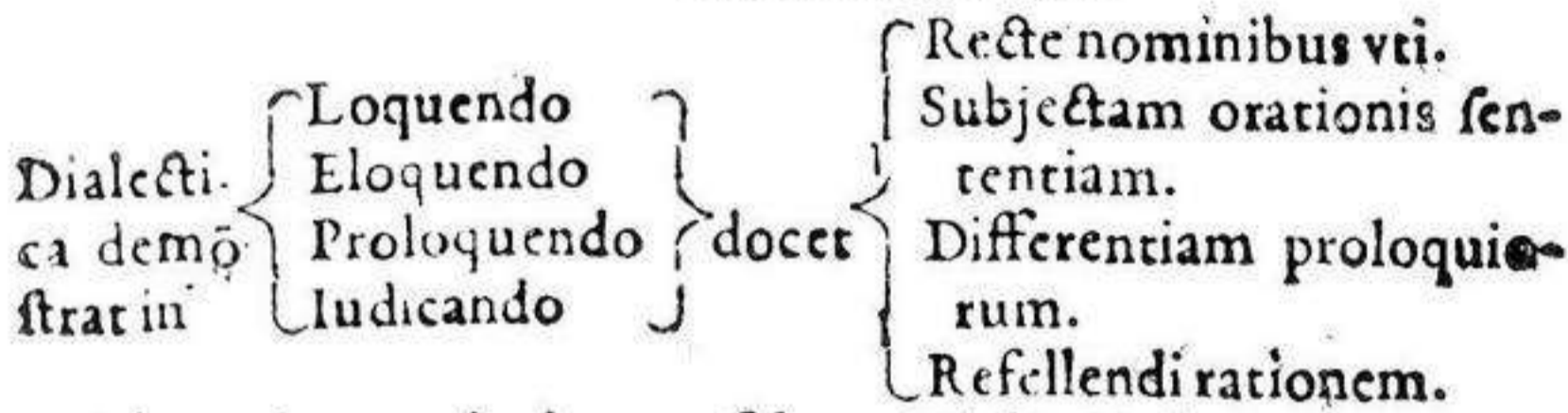
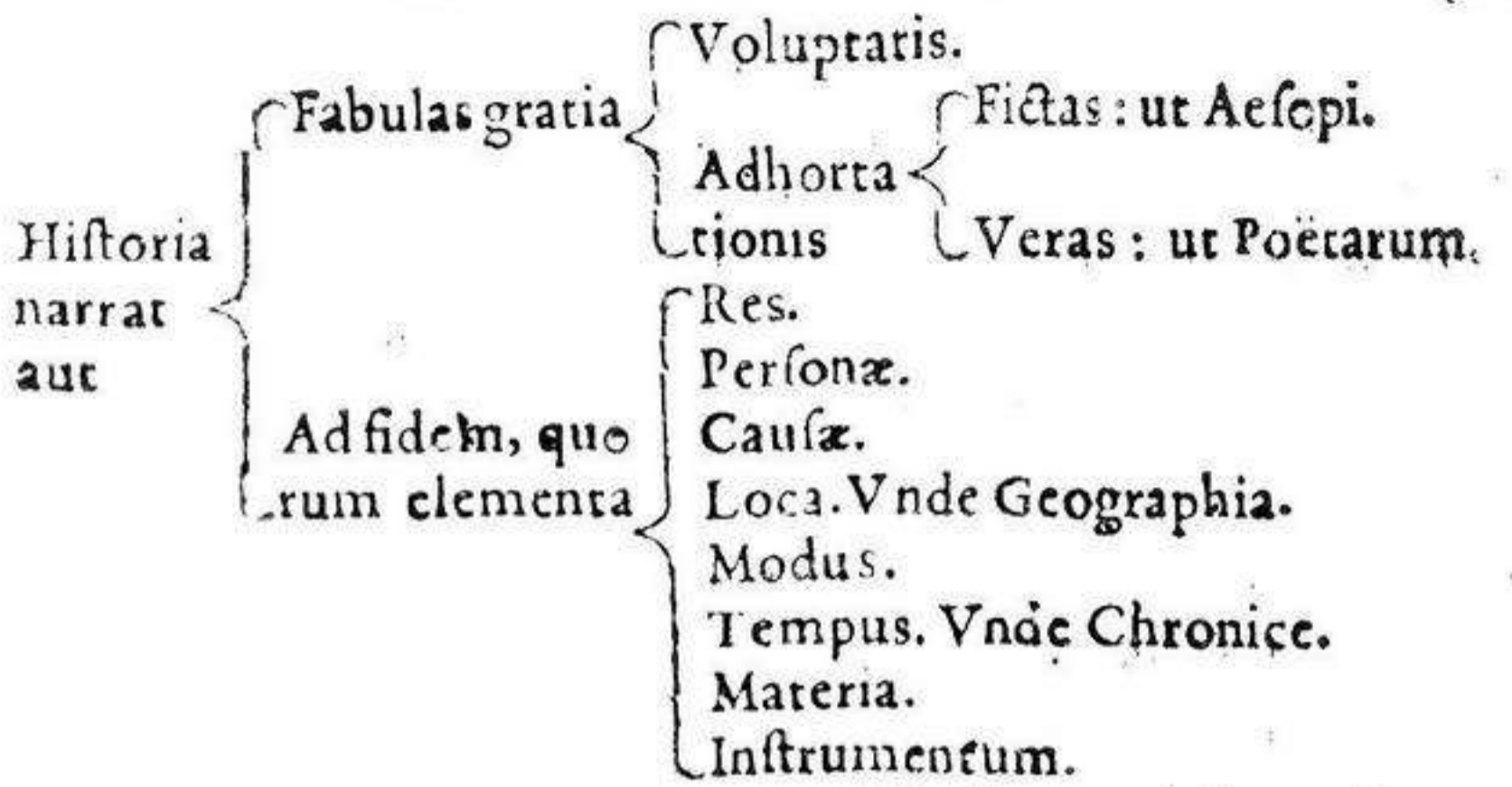
Diuina oculi prophani { Pythiæ seu phœbeades Apollinis vates.
Dodonides, columbæ seu mulierculæ in Dodona sylua Iouis.
Homoplatoscopi ominum.
Obseruatores.
Aruspices qui extra inspiciunt : hinc extispicia, & ars ipsa Aruspicina.
Augures qui volatus & cantus auium obseruant, hinc auspicia & auguria.
Qui monstra, tonitrua, fulgura, sidera.
Sortes, symbola, aut sternutamenta considerant.
Qui aurium tinnitus, oculorum saltus.
Foliorum crepitacula, Pomorum semina.
Nomina Imagines, Phialas, Specula.
Genios malos elementorum obseruât: hinc sunt

Necyomantia seu Necromantia, Alphitomantia, Hydromantia, Gyromantia, Sternomantia, Aleuromantia, Geomantia, Astragalomantia, Alectromantia, Crithomantia, Tyromantia, Coscinomantia, Pyromantia, Aëromantia, Chiromantia

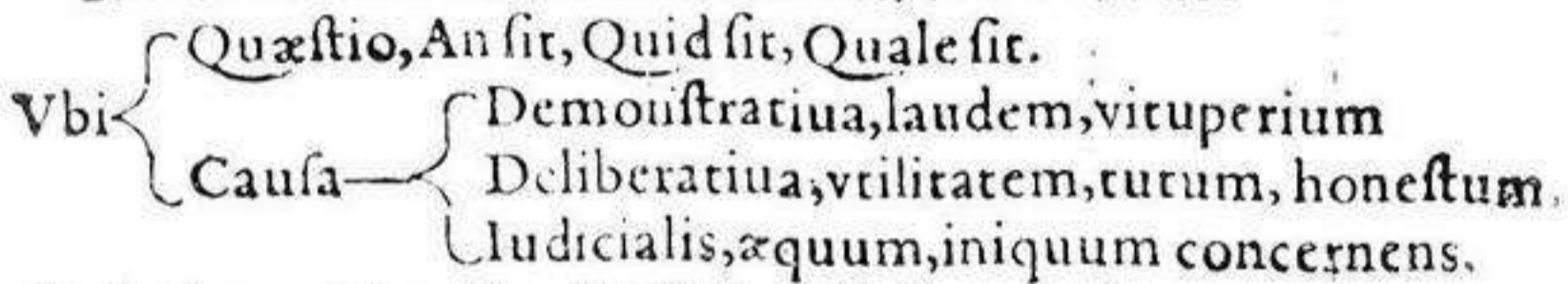
Rationalis Philosophiæ species sunt quinque { Grammatica, quæ indicat,
Historica, quæ narrat.
Dialectica, quæ demonstrat.
Rhetorica, quæ suadet.
Poëtica, quæ oblectat.

Grammatica est aut { Methodica { Loquendo } Qua } Rusticitas
in { Scribendo } rum } Scribiligo
Historica { Legendo.
in { Enarrando.
Interpretando.

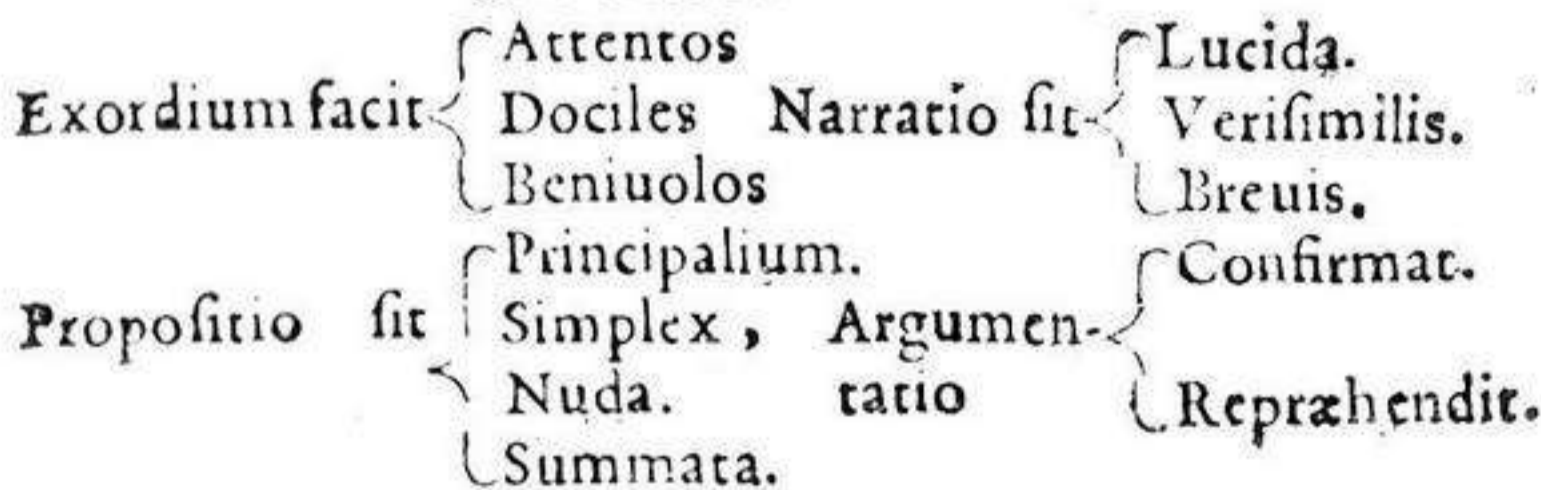
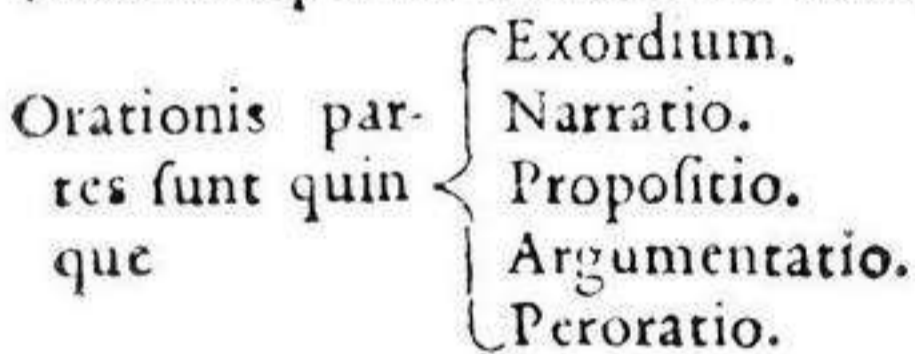
Mixta in indicâdo, vnde & Critice proprie dicitur Historica

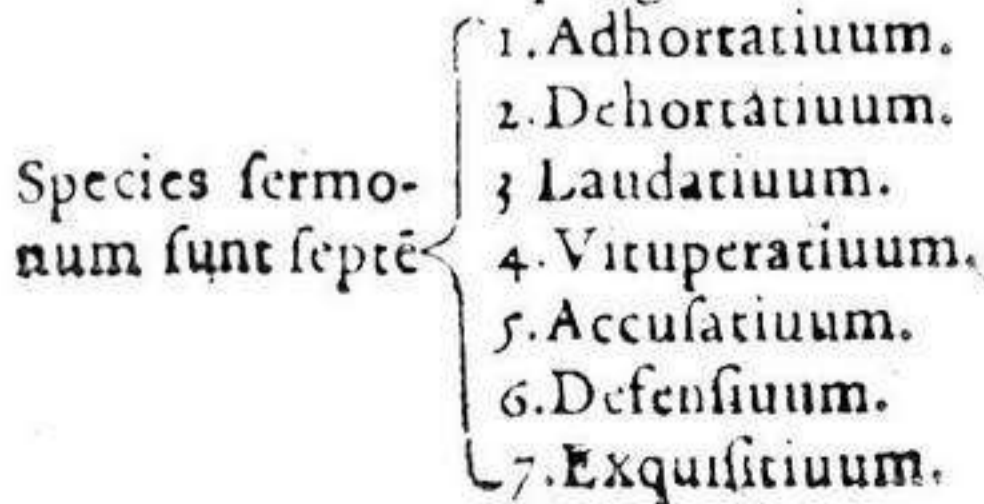
Rhetorica oratio duo considerat, Vbi & Vnde.

Vnde sunt partes Orationis & Officij oratoris.

Peroratio Epilogizat.

Partes officij Oratoris sunt quinque {
 1. Inuentio.
 2. Dispositio.
 3. Elocutio.
 4. Memoria.
 5. Pronunciatio seu Actio.

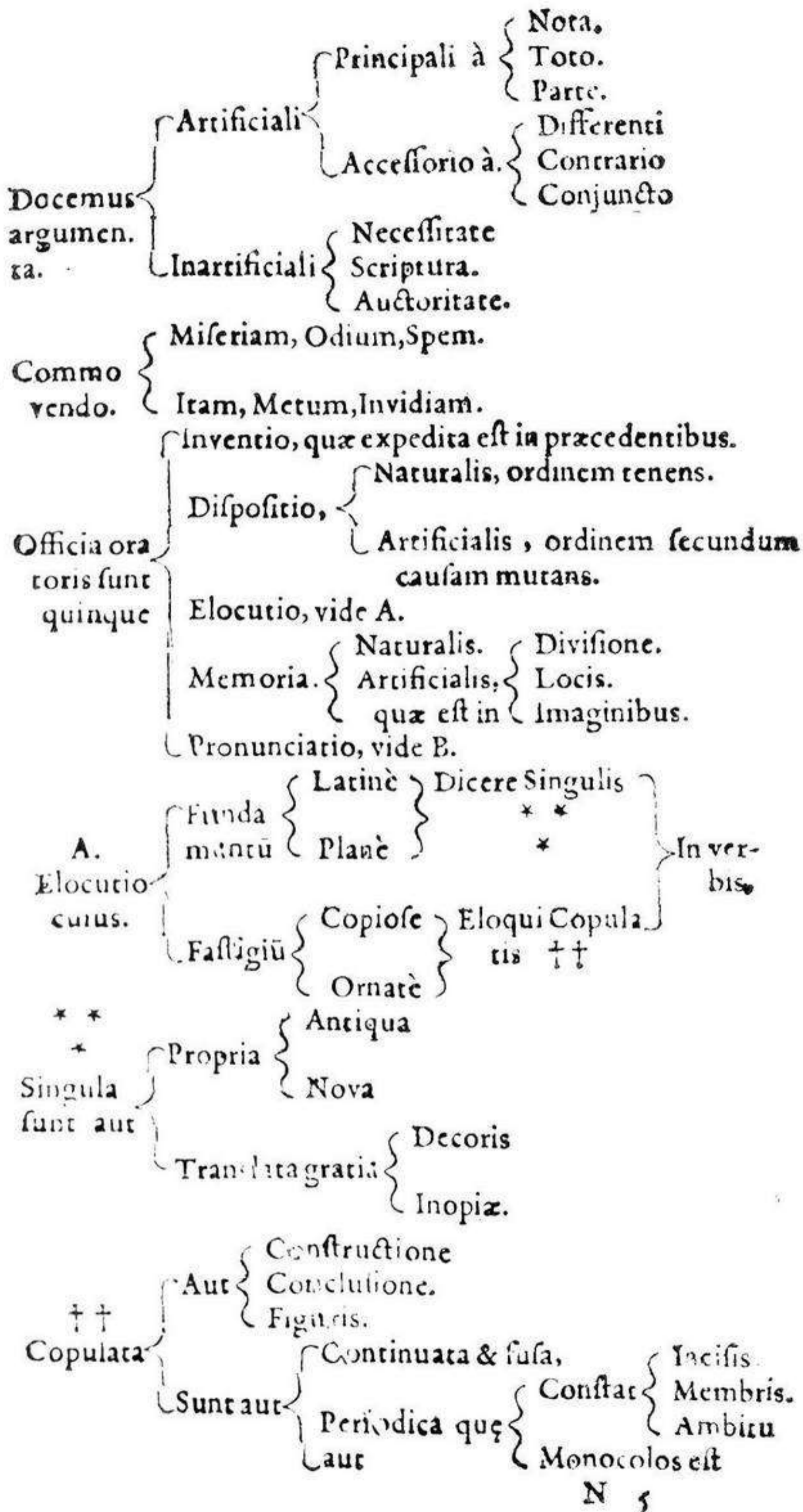
Inuentio {
 Quæstionum: An, Quid, Quale.
 Causæ.
 Ductus.
 Eorum quibus fieri possit fides.

Causæ {
 Genus {
 1. { Demonstratiuum.
 Deliberatiuum.
 Iudiciale.
 2. { Sermocinatiuum, dialogismus.
 Concionale.
 Forense.
 3. { Honestum.
 Admirabile.
 Humile.
 Anceps.
 Obscurum.
 Natura {
 Simplex.
 Multiplex.

Ductus {
 Ex consilio nascens.
 Simplex.
 Figuratus.
 Mixtus.
 Subtilis.
 Obliquus.
 Fides fit {
 Conciliando, in Princip.
 Docendo, in Narratione.
 Commouendo, in Peroratione.

Conciliamus ex {
 Persona. { Auditorum.
 Nostra.
 Aduersarij.
 Re. { Honesta.
 Vtili.

Docemus

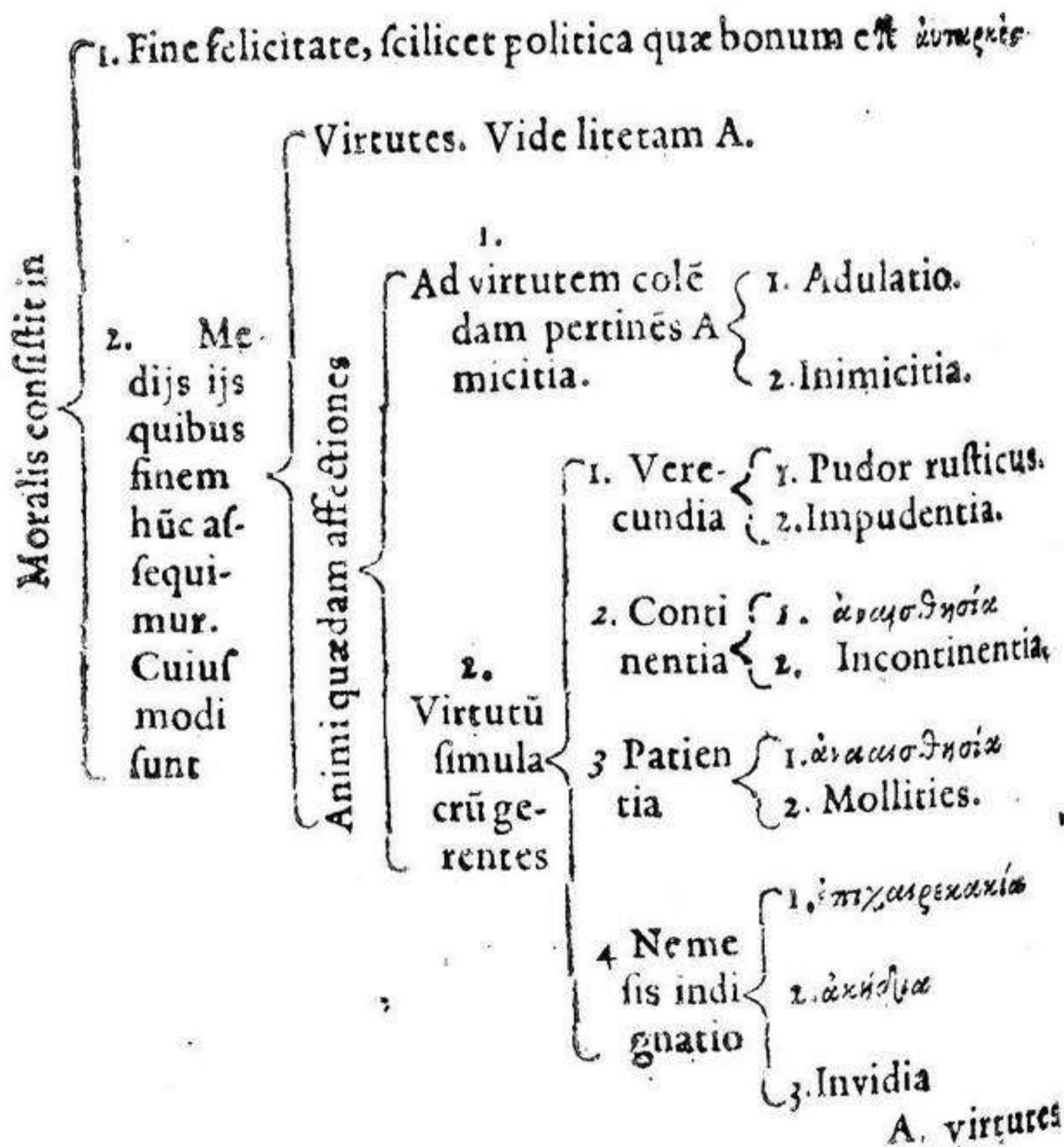

B.
Pronunciatio {
Voce
Vultu
Gestu.
Cultu
Habitu.

In legendo Demosthene magna pars Demosthenis abest.
Finitimus oratori poeta est iuxta sententiam Ciceronis. Sunt
autem sex genera poetarum passim vulgata satis apud auctores.

Actualis phi-
losophia tri-
plex est. {
Dispensativa.
Moralis
Civilis

Dispensativa
est {
1. { Domini
Mariti.
Patris. } In quærendo : servando : ador-
nando : usu.
2. { Regia
Sarrapica
Civilis
Idiotico.

A. Virtutes

1 Vulgo quoque parables

Species: sunt enim alia

1. Definitio, cuius partes sunt

1. Genus. Quod est aut

- 1. Affectus.
- 2. Potestas.
- 3. Habitus.

2. Differentia quædam cuiusmodi est quod habitus est

1. Electi-
onis autē

Pars est Principium est

1. Ratio

2. Appetitus sub quo

Cupiditas.
Furor.
Voluntas

1. Consultatio.

2. Arbitriū.

2. In mediocritate versans cui adversantur

1. Excessus.

2. Defectus.

1. Fortitudo

1. Audacia
2. Timiditas.

2. Temperantia
3. Liberalitas

1. Intemperantia,
2. Stupiditas.
1. Prodigalitas.
2. Illiberalitas.

4. Magnificencia

1. Profusa largitio.
2. Modicitas tenuitas.

5. Magnanimitas

1. Animi elatio.
2. Animi demissio.

Ethicæ

6. Honestas

1. Ambitio.
2. Honorū contemptus.

7. Mansuetudo

1. Iracundia.
2. Lentitudo.

8. Candor animi

1. Arrogantia.
2. Dissimulatio.

9. Urbanitas

1. Scurrilitas.
2. Rusticitas.

10. Humanitas

1. Obsequium nimium.
2. Inhumanitas.

11. Iustitia

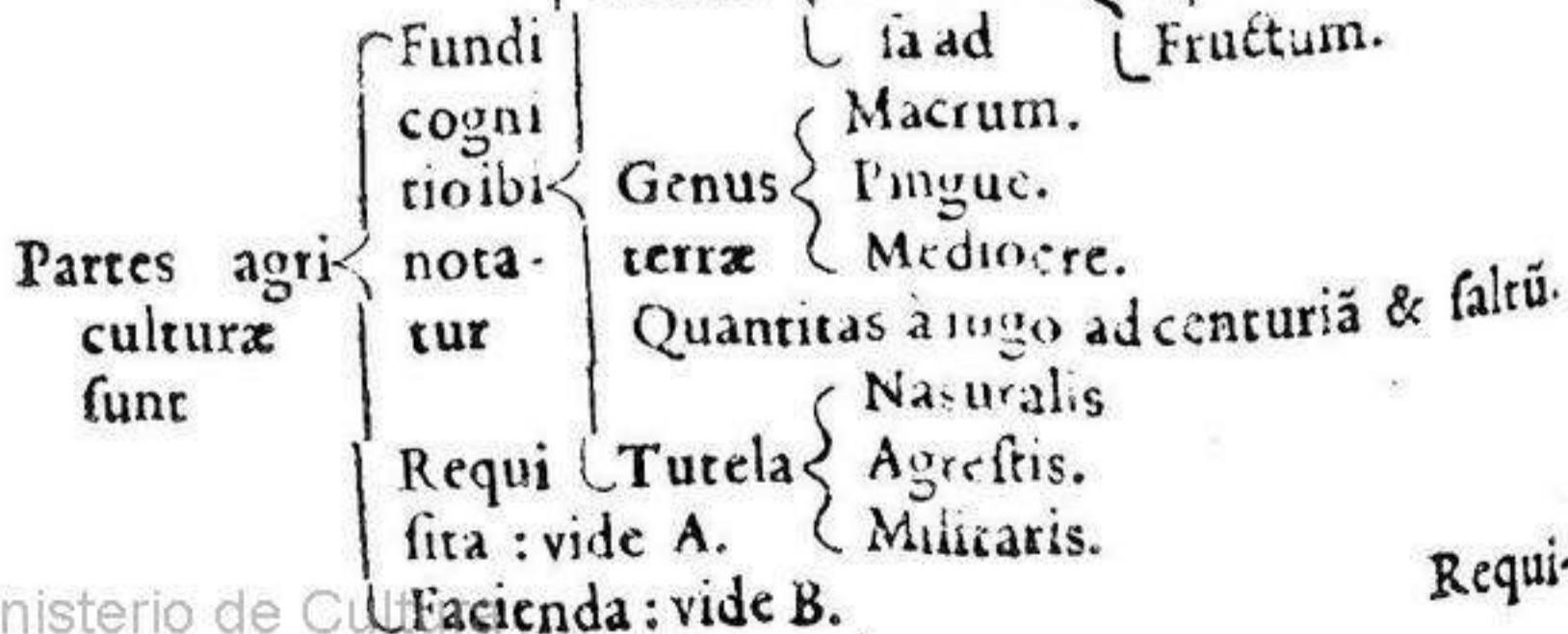
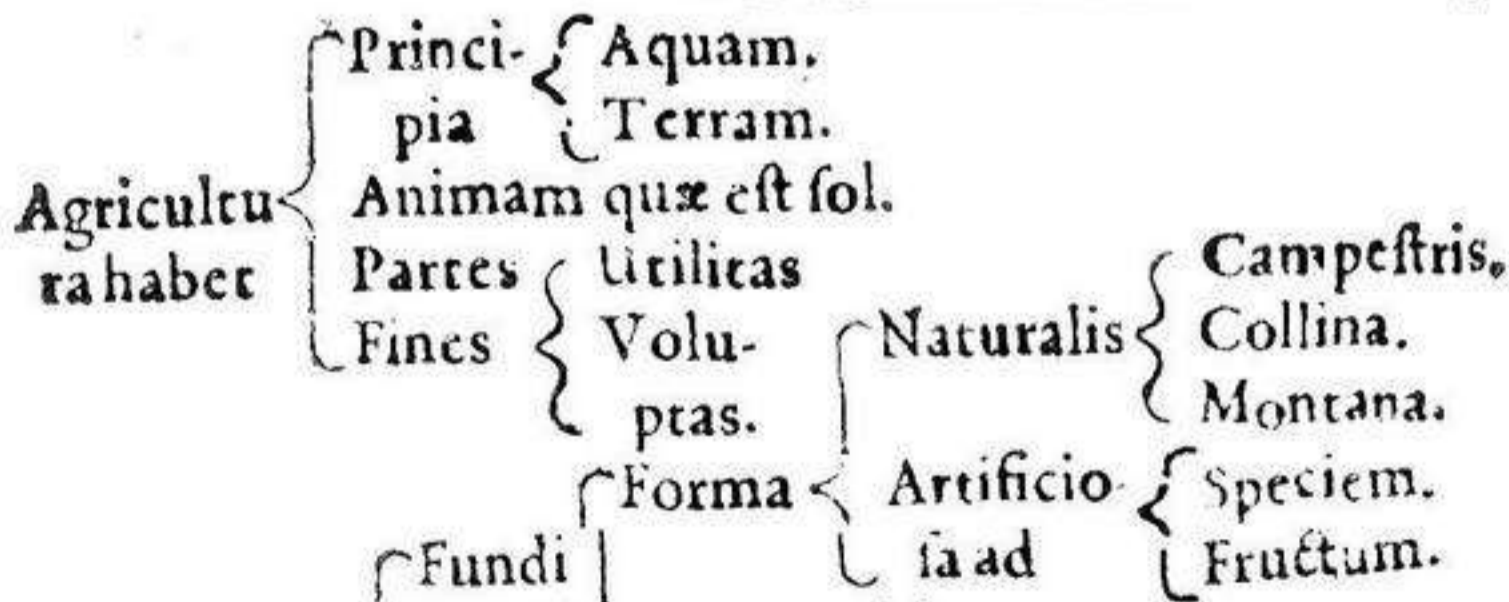
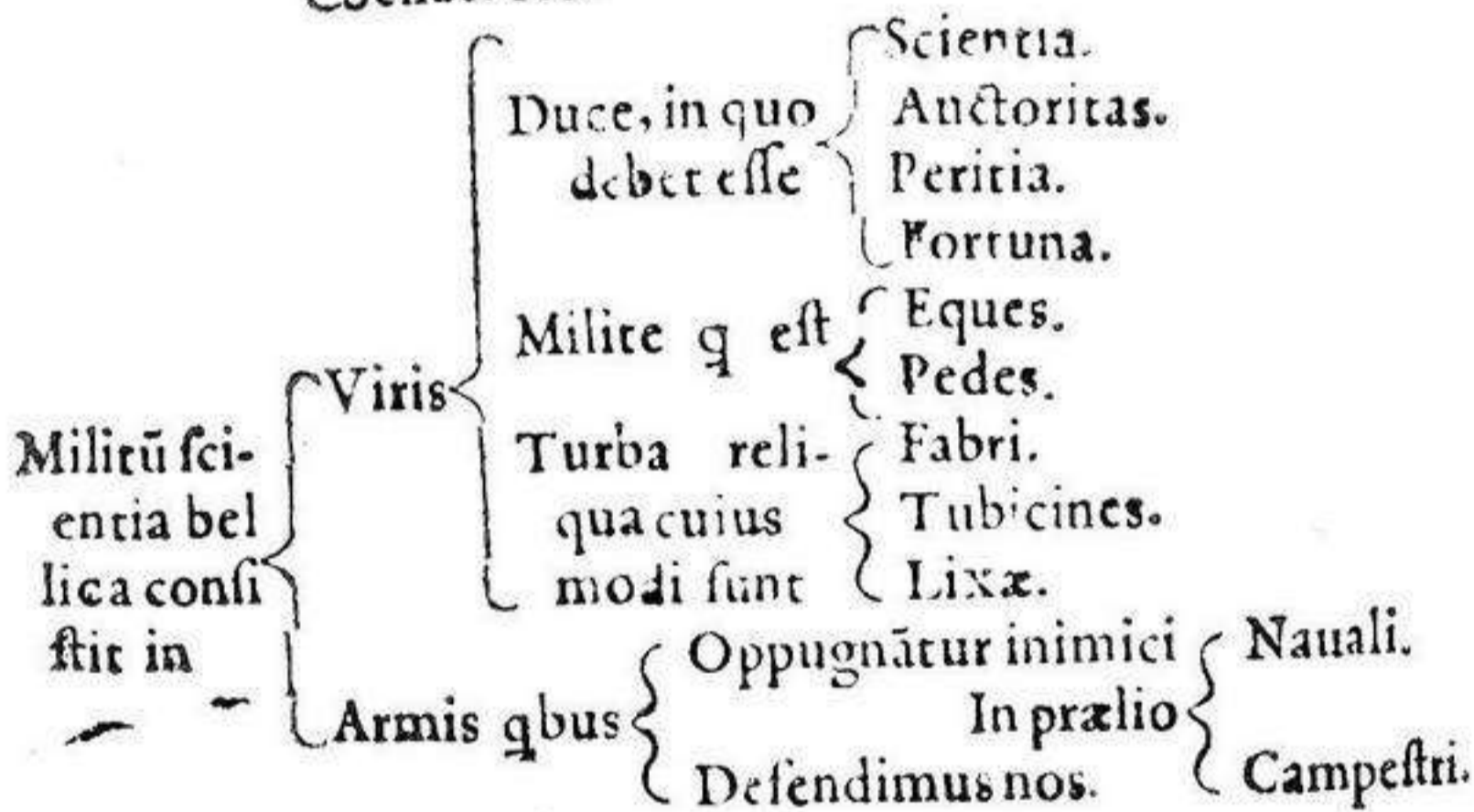
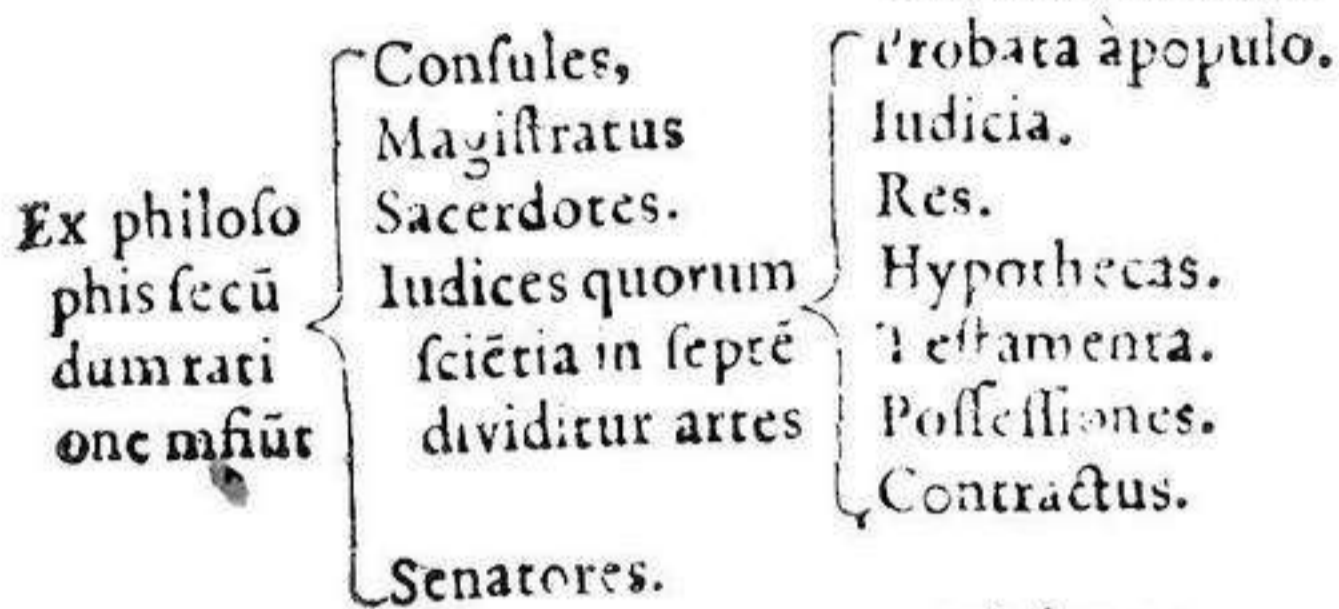
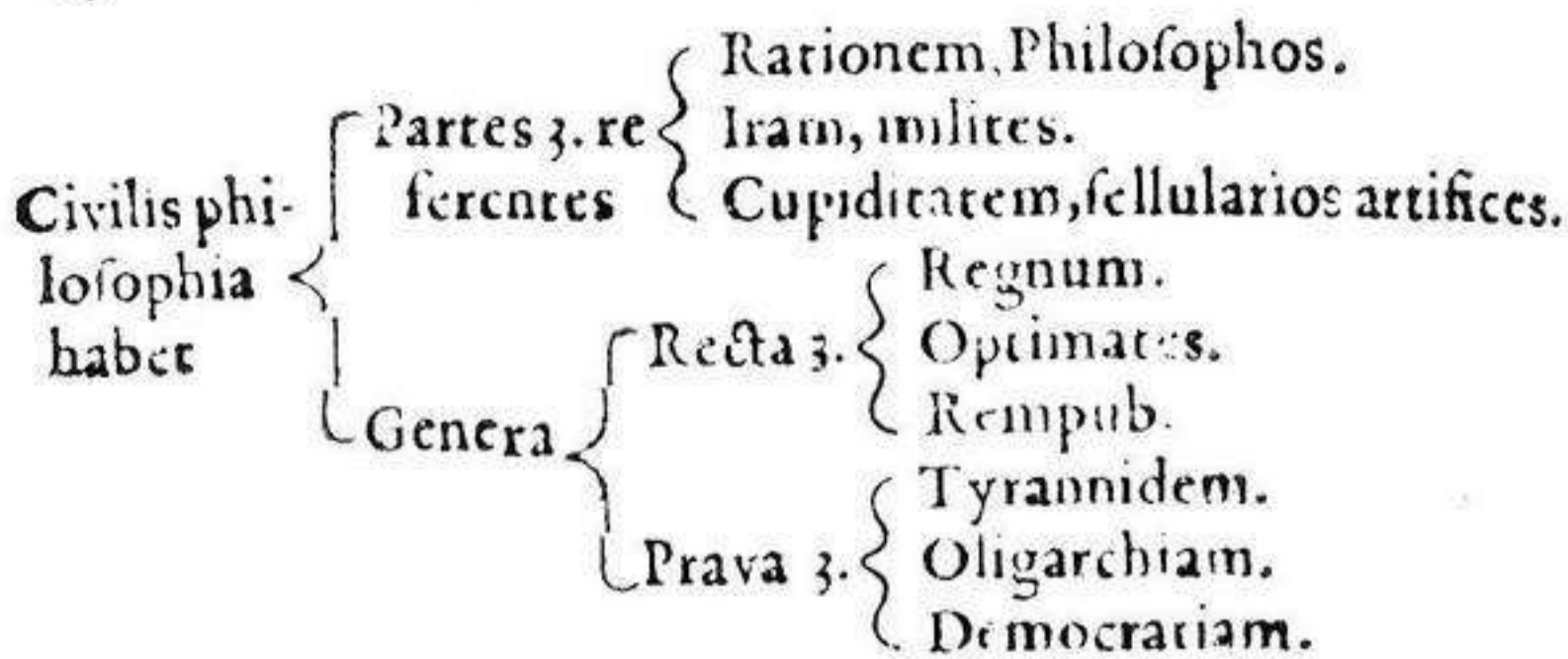
1. Rigiditas.
2. Iniustitia.

Dianoëtica.

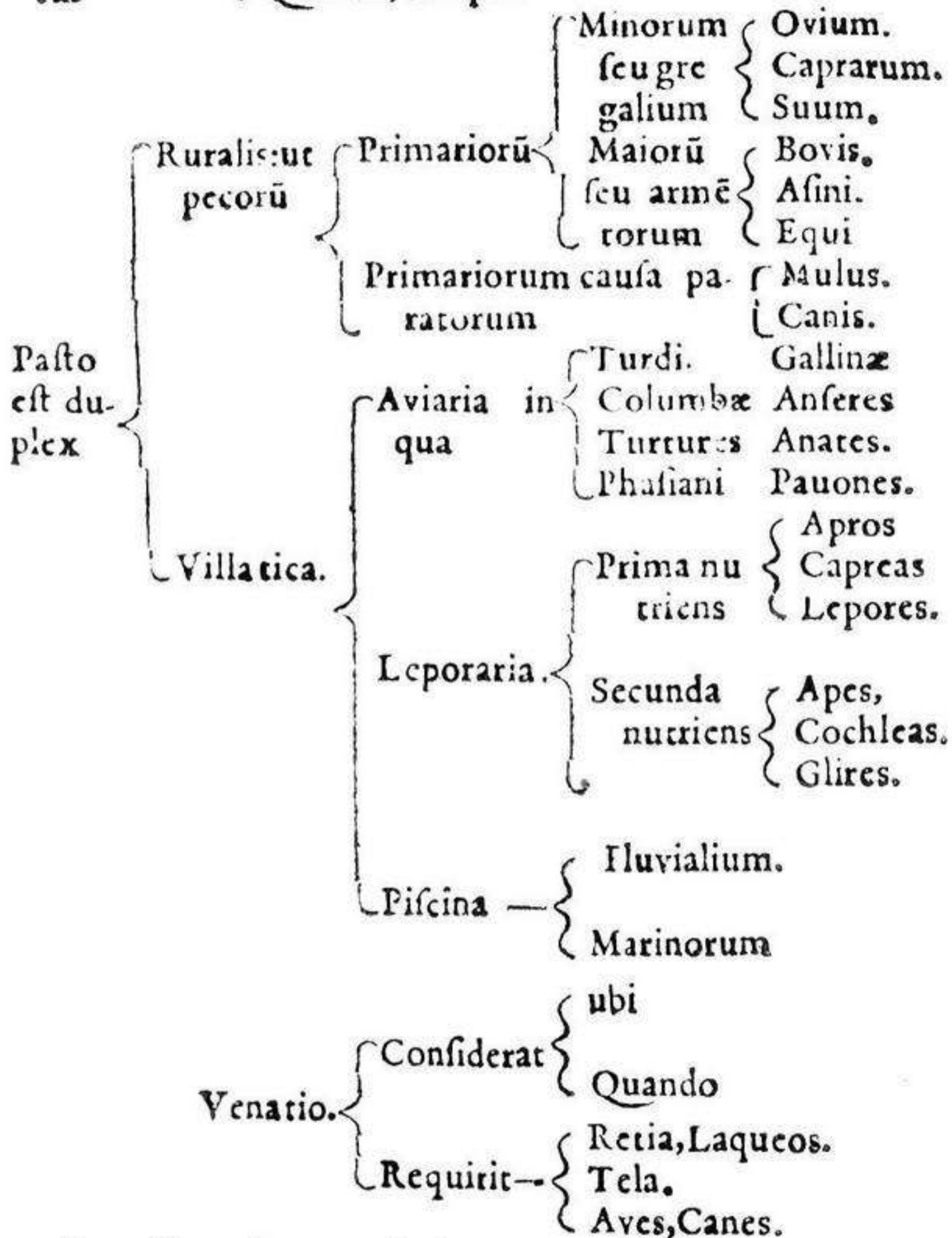
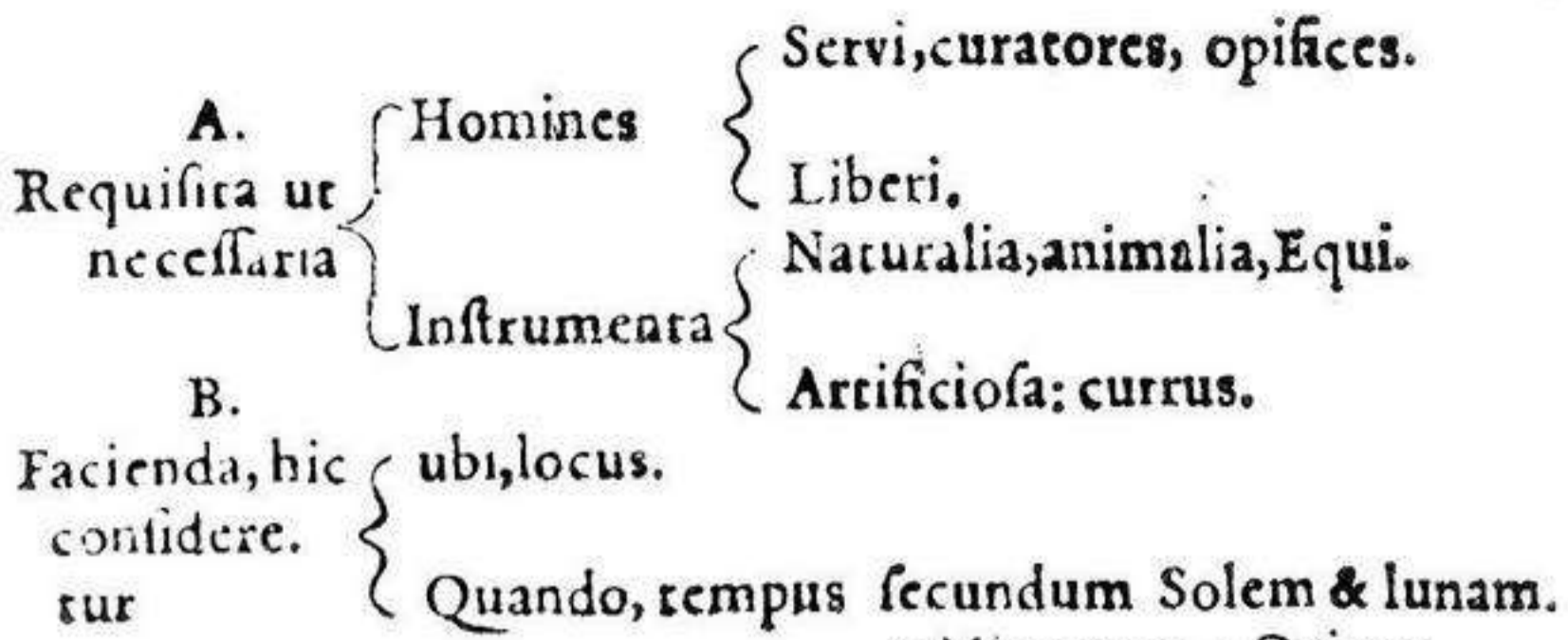
12. Prudentia.

1. Versutia.
2. Imprudentia.
immanitas.

2. Heroicæ: quibus adversa est dignitas

Requi-

Lege Xenophontem & eius praecepta de Venatione & Hippolytum, & Oppianum.

Dispositio

Archite- ctura cuius sunt duo of- ficia.	Dispositio est apta rerū col- locatio.	Ichnographia circini & regulæ usus in plano. (tantum lateris operis futuri. Orthographia imago depicta unius. Scenographia integri operis tantum non viva delineatio.		
			Ordinatio est mem- brorū o- peris cō- moda p- portiona- tio.	Eurythma est venusta species, cōmo- dulque in compositionibus mem- brorum ad spectus.
				Symmetria commensuratio partium ad basim. Decor emendatus totius operis a- spectus. Distributio: cōmoda lo- ci dispensatio ad o- mnium.

Utilitatē,
Firmitatē,
Venustatē.

Lege Vitruuium de architectura, ut & Bapt. Alberti

Graphica cuius sunt.	Dimensio	Hexapeda	Pes. Vnciola Minuta.		
				Norma	Stans
Finitio per organum cuius ptes sunt	Horizon Radius Perpēdi- culum.	Quibus colligitur sin- gulorum membrorū re- latio ad totā corpo- ris pccritatem &c.			
Theatrica in se ha- bet	Scenicos. Gladiatores. Gymnicos. Agitatores.	Hypocritæ, Comœdi, Tragædi, Mimæ.			
		Scenici sunt	Thymelici	Citharœdi. Citharistæ. Tibicines.	
Saltatores. Chironomi. Choragi.	Saltatio quadruplex			Cordax Sincinis. Emmelia Pyrrhichæ	
		Gladia- tores	Retarij. Secutores Thraces Sannites Lanistæ qui crudelunt in his.	Hoplomachi, Dimachari.	
Mirmillones. Orbela.					
Aridarij.					
Probationes. Equestres					
Essedarij. Velites. Laquearij. Gymni.					

Gymnici	{	Stadiodromi	Pugiles	Pancratiastæ
		Dolichodromi	Palestritæ	Sciomachi
		Diaulodromi	Acrochiristæ	Xyftici.
Agitato- res	{	Ruffati.	Aurati	Defultores.
		Albati.	Lutei.	Aurigæ!
		Præfni.	Purpurei.	Bigarij.
		Veneti.		
Cognati cuius species græcæ.	{	Epimeles	Pandectes	Polyteles
		Artoptus	Osprion	Tetrapus
		Cepurica	Trophetes	Thalassa
		Medicinæ	Adulatrix	

Victui inferuientes

Hamiotæ.	Piscatores	Urinatores	Cetarij
M. cellarij.	Cupediarij.	Salsamentarij.	Sitonæ.
Dardanarij.	Caupones.	Tabernarij.	Hospites.
Stabularij.	Factores	Condimentarij	Obsonatores.
Vinarij,	Pistores.	Pistinarij.	Saginarij.
Popinarij,	Biberarij.	Crustularij.	Lactarij.
Pomarij.	Herbarij.	Seplarij.	Medicamentarij.
Holitores.	Ficitores	Aquarij, & similes.	

Fabri.

Tignarij.	Cæmentarij.	Materarij.	Aerarij.
Ferrarij.	Plaustrarij.	Carpentarij.	Vehicularij.
Pegmarij.	Aurifices.	Inauratores.	Bractearij.
Monetales.	Argentarij.	Vascularij.	Musivarij.
Gemmarij.	Dolearij.	Figuli.	Tectores.
Imbricarij.	Carbonarij.	Calcarij.	Laterarij.
Lornacarij.	Lapidarij.	Lapicidæ.	Serrarij.
Tornatores.	Loricarij.	Fibularij.	Vitrearij.
Sulphurarij	Cultrarij.	Athenarij.	Caldeatores.

Corpori inferuientes.

Tonfores.	Balnearij.	Pilierepi.	Alipili.
Mediaftini.	Mangones.	Aliptæ	Pædotribæ. Cinifiones.
Arcularij.	Coronarij.	Cosmetæ.	Funerarij.
Libitinarij.	Designatores.	Præficæ.	Propolæ. Pigmætarij.

Lanam Trañantes.

Lanarij.	Sericarij.	Linteones.	Braccarij.
Fullones.	Textores	Netrices.	Infectores.
Lanipendia.	Carminatores	Panicularij.	Sagarij.
Palliones.	Interpolatores.	Funicularij.	Sarcinatores.
Paregiarij.	Hammearij.	Violarij.	Manulearij.
Ræticularij.	Melochinarij.	Pemizonarij.	Limburarij.
Plumarij.	Polymitarij.	Phrygiones.	Caligarij.
Cerdones.	Zonarij.		Sutores

Sutores { Calcearij, Solcarij.
 Crepidarij. Veteramentarij.
Scripturae inservientes.
 Notarij Scriniarij. Pragmatici. Calculatores.
 Exceptores. Scribae. Librarij. Bibliopolae.
 Chartularij. Capfarij. Cōmentariēses. Nomenclatores.

Navibus inservientes.

Gubernatores. Nauarchi. Naucleri. Ductores.
 Remiges. Epibatæ. Nauigeri. Nauicularij.
 Proretæ. Vectores. Sentinarij. Naupegi.

Equis & Mulis inservientes.

Stratores. Stabularij. Cursori. Cisiarij.
 Muliones. Agafones. Proxenetae. Equifones.

Rei nummariae & mercibus inservientes.

Nūmularij. Argentarij. Collibistæ. Trapezitæ.
 Negociatores. Mercatores. Institores. Propolæ.

Venditioni inservientes.

Precones. Sectores. Coactores. Venalitarij.

Artes 7. mechanicæ utiles. {
 1. Agricultura.
 2. Venatio.
 3. Nauigario.
 4. Lanificium.
 5. Fabrica.
 6. Architectura.
 7. Medicina,

Artifices nugatitij, {
 Petauristæ.
 Circulatores.
 Schænobatæ seu
 Funambuli.
 Neurobatæ.

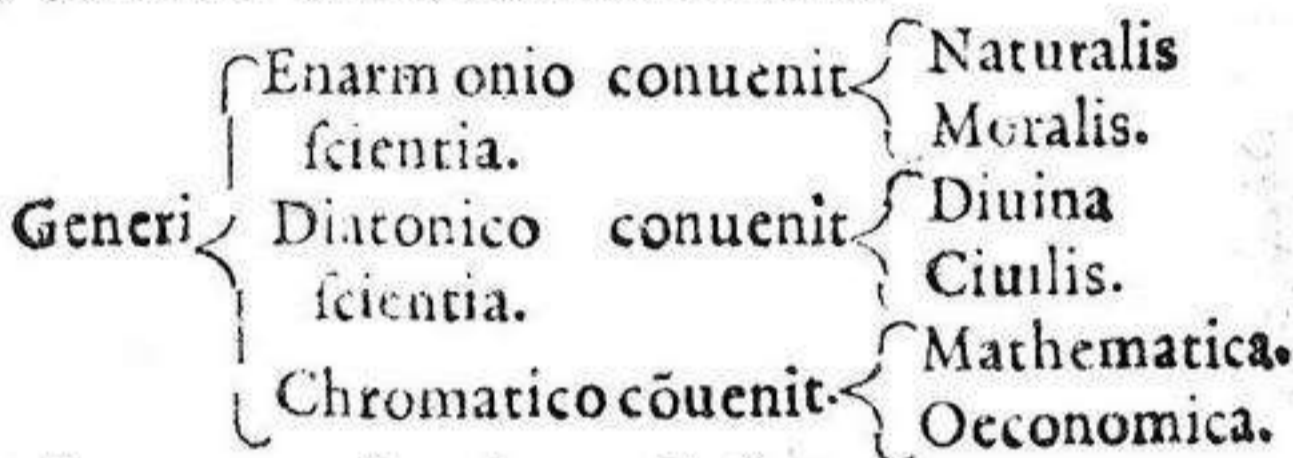
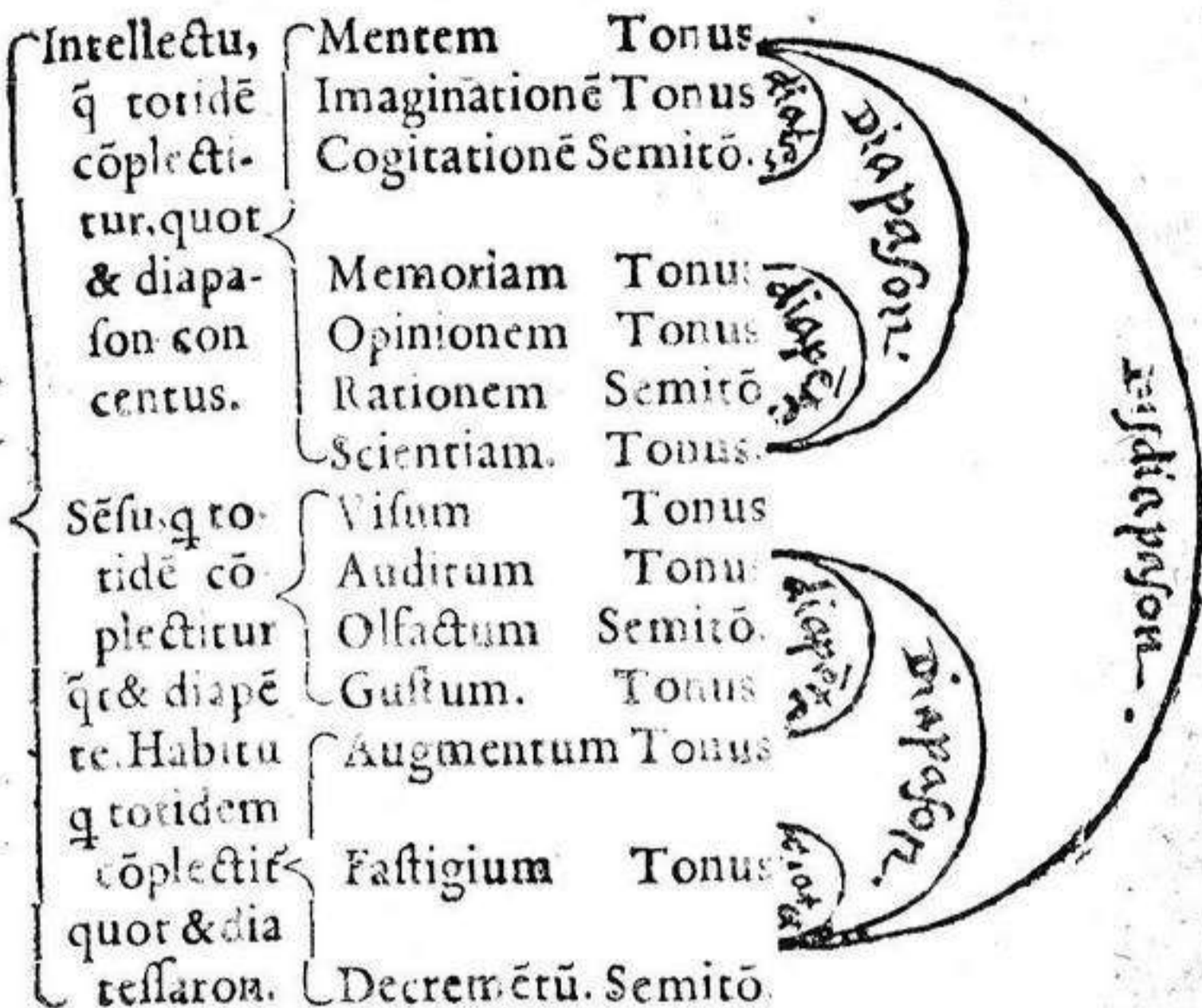
Speculativa seu theoricæ
 est triplex. {
 Metaphysica.
 Mathematica.
 Naturalis.

Theo.

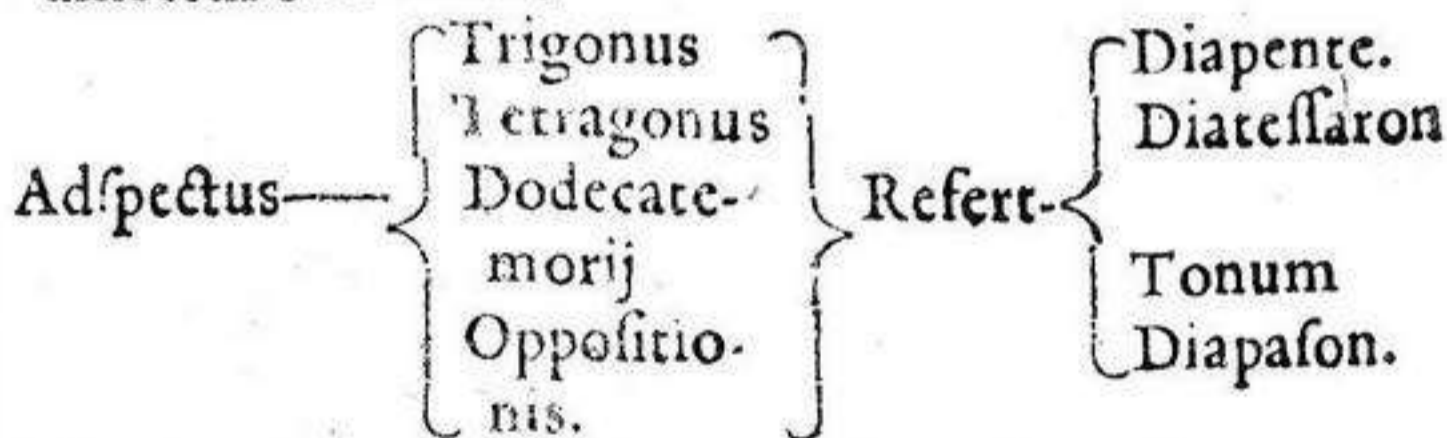

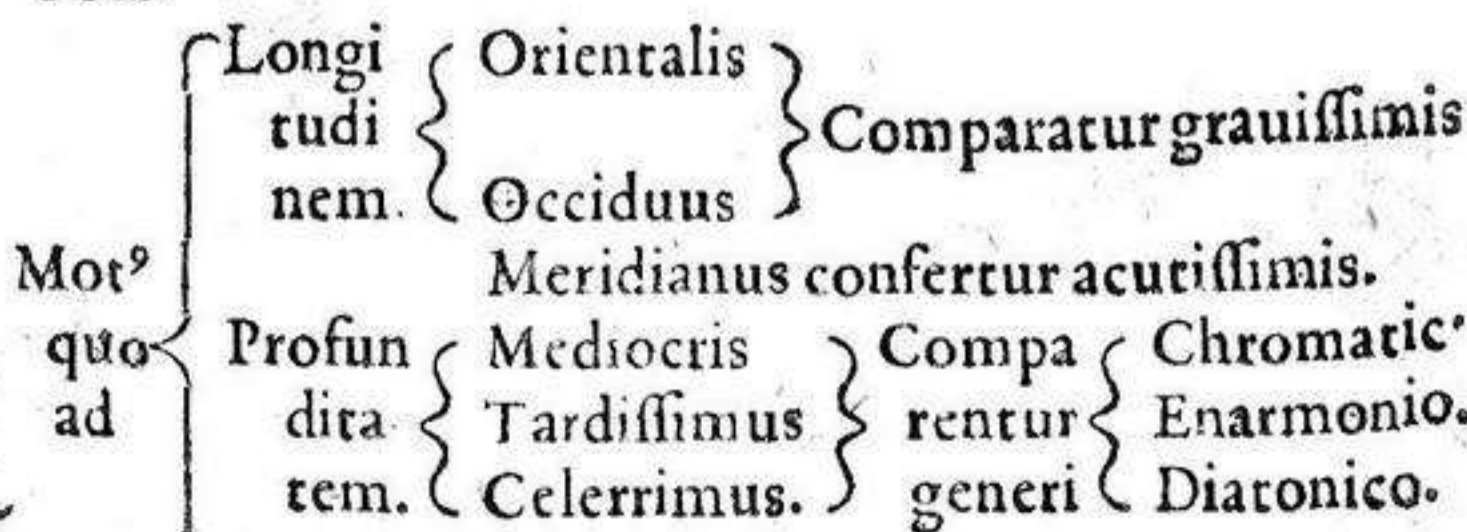
Musica humana consistit in

Motus diastemate constat phtongi instar.
Redintegrations referunt systematum harmonicorum ambitus circulares.

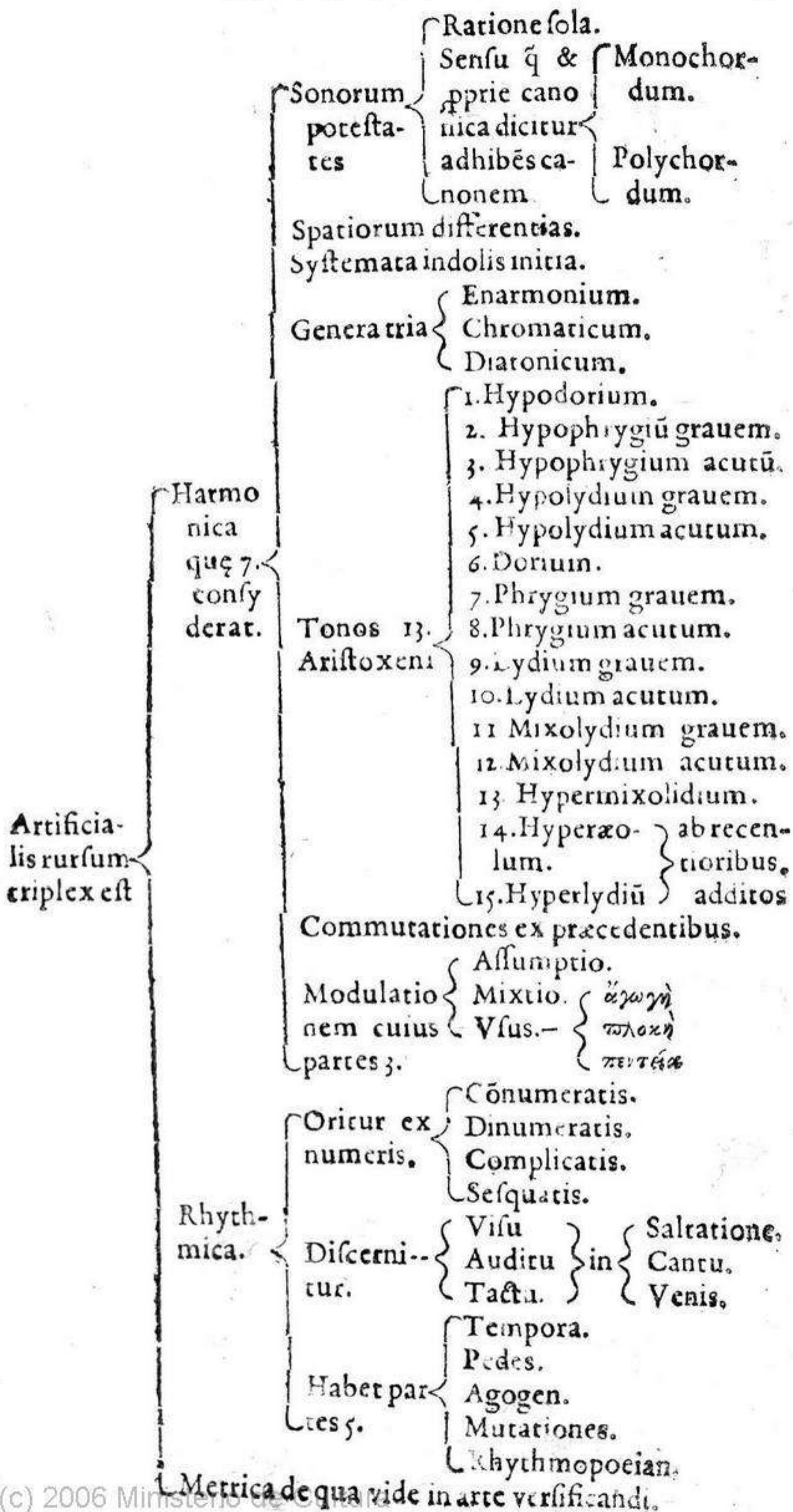

Circulus integer Zodiaci Disdiapason refert concentum.

Latitudinem, comparatur tonis seu tropis.

Artifi-

Artificia-
lis rursus
triplex est

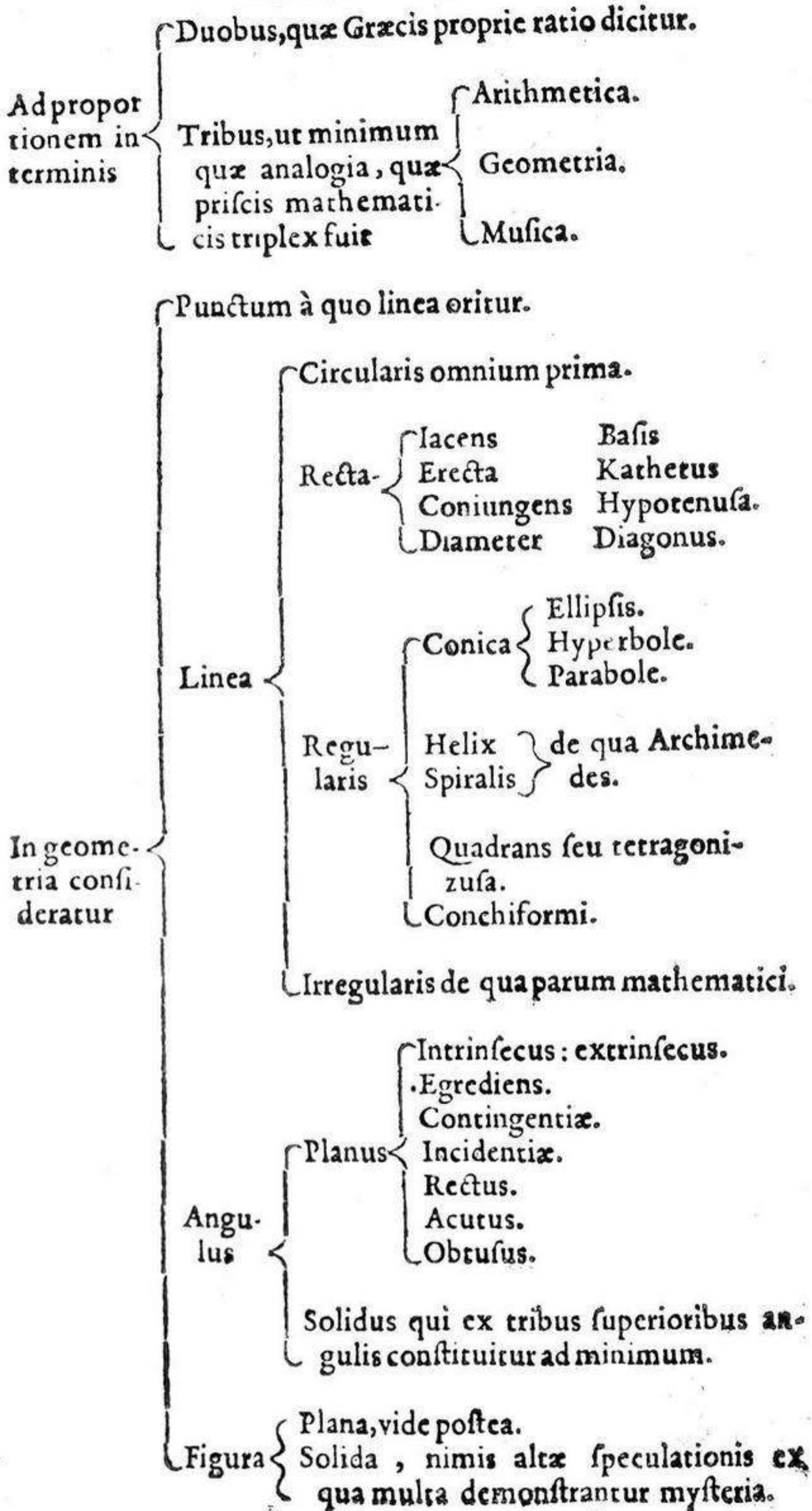

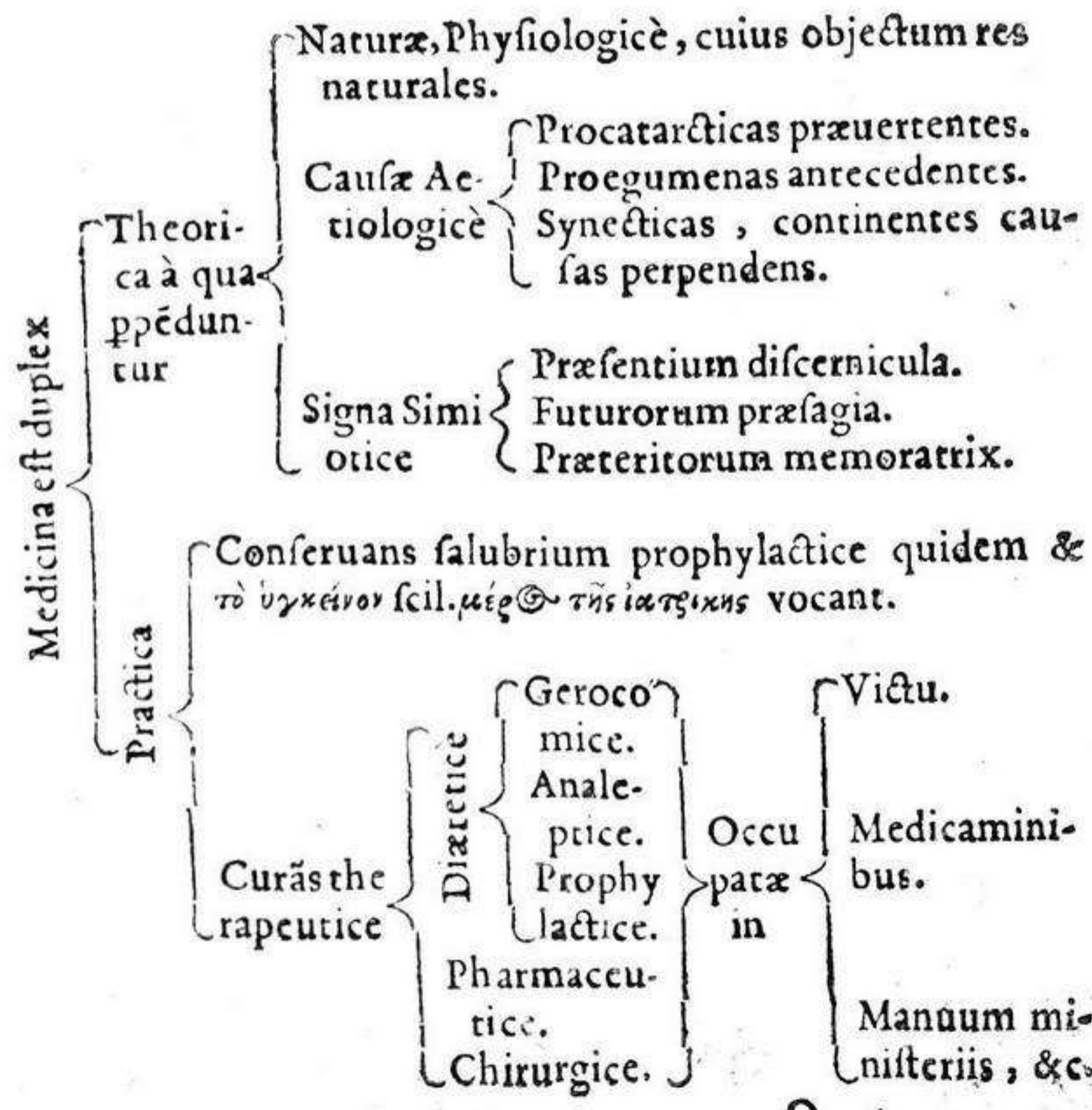
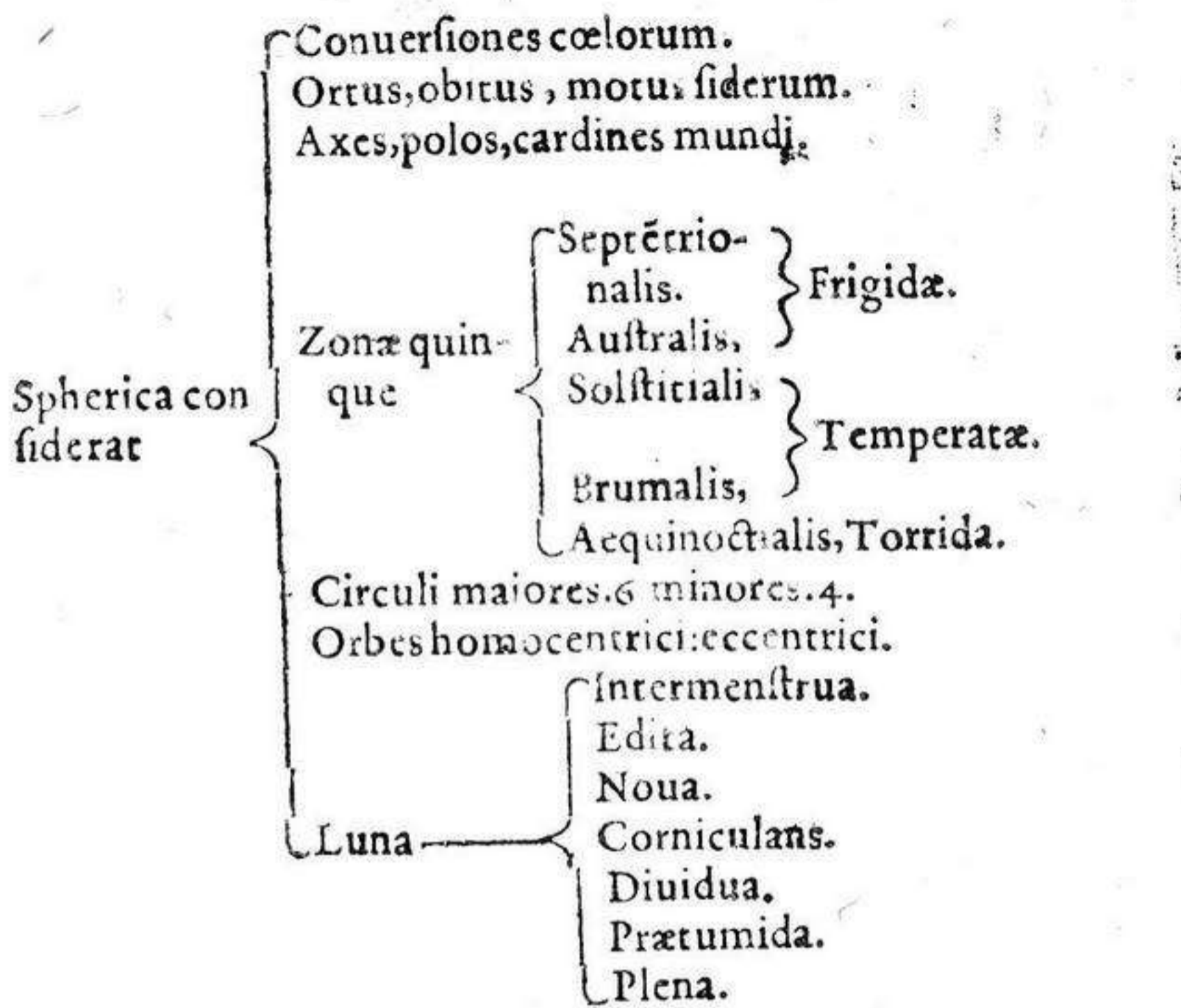
Figura plana triplex est { Circularis.
 Rectilinea.
 Mixta: quæ relinquitur perfectis.

Circularis in qua { Peripheria: Diameter: Semicirculus.
 Chorda quæ est minor semidiametro in impares arcus secto circulo.
 Sinus rectus dimidium chordæ arcus duplicatæ.
 Sinus versus pars semidiametri super mediam chordam.
 Kardaga arcus quindecim graduum.

Rectilinea { Egredientium circulorum { Primi } Ordinis, ubi { Semel pen.
 { Secundi } latera egrediuntur { Bis hep.
 { Tertij } { Ter nona.
 Simplex ex parte { Trium { Laterum { Isosceles } Laterum { Duorum,
 { Angulorum { Scalena } æqua { Nullorum,
 { Oxigonius, omnium acutorum, { Isopleur⁹. } lium { Omnium,
 Quatuor anguli ex parte { Laterum vel angulorum, ut supra.
 { Laterum { Aequè distantium, paralleogramum,
 { Inæqualiter distantium, pentagonum, hexagonum, &c.

Astrologia { Spherica.
 Genethliaca quæ & propriè Astrologia hodie dicitur.

Spherica

PARS RHETORICES SECVN-
da de Applicatione.

Locus de mē-
do suspectus.

EST apud Vitruuium lib. 2. ab initio exemplum de Dino-
crate Architecto pulchrum valde, cuius applicationem no-
ta ad hominem frugi, de inuentione gemina : quasi mater
partum edat & non habeat quo alat. Simile de Aristippo apud
Laërtium quære de eius naufragio.

Professio Sō-
phistarū seu
oratorū, seu
obiectum in
quo versan-
tur.

2. Obiectum
propius.
3. Dicēdi ge-
nera.

Instrumenta
oratoria.

Oratoris est ex tempore posse dicere de quacunque re sibi
proposita. Primus autem Gorgias Leontinus de omni re mun-
diausus est differere, dixitque oratoris materiam esse totum
mūdum; huic ob eloquentiam statua aurea erecta est Delphis.
Aristoteles autem & quem imitatus est Cicero ad Herennium
dicit oratorem versari circa. 3. genera causarum. Demonstrati-
uum, deliberatiuum, iudiciale, & ad omnia illa genera causa-
rum habent se subiecta tanquam materia.

Prædicata
Respectiua
Quæstiones

Applicantur generi { Demonstratiuo.
Deliberatiuo.
Iudiciali.

Quot sunt oratores, tot sunt genera dicendi Cic.

Oratoris in-
strumenta
sunt

Inuentio, est rerum, quæ causam probabilem
reddunt : hinc syluam verborum & rerum
debemus nobis comparare.

Dispositio est ordo rerum. Et hoc est præci-
puum oratoris.

Elocutio est accommodatio verborum idonea.

Memoria, quam duo firmant, ut Aristotel. ait,
Positio sub ordine, & frequens meditatio.

Pronunciatio, quæ inest secundum naturam
diuersimodè.

I. GENVS DEMONSTRATIVVM.

Finis.

In genere demonstratiuo finis est laus vel vituperium : &
vbi de omnibus rebus dicere volumus, & Gorgianam illam o-
ratoriam sectari, patet nobis campus latissimus in genere de-
monstratiuo. Laus verò & vituperatio tribus rebus comparan-
tur; videlicet ex rebus Animi, Corporis, Externis. Nunc ergo
mollius & vsitatus prædicata illa applicare oportet, ne semper
illis terminis vtamur: oportet enim cautè dissimulare artificium
in quo est haud parum de artificio.

Media.
Occultatio
artis.

- Bonitas { Animi, est usus mentis, acuties ingenij, memoria, *Loci laudis personarum.*
&c.
Corporis, est pulchritudo, sanitas, mundities.
Externa, divitiarum, quas per * essentiam bona * *Natura.*
dicimus. *Stoici adia-*

Quæcunque sunt animi, habent potiore laudationem & *phora vocat.*
vituperationem quam omnia ea, quæ sunt corporis aut exter-
na. Laudantur & vituperantur per respectum ad res animi: vi-
tuperamus ergo per contraria bonitati, ut sunt abusus ingenij,
deformitas & paupertas, quæ mala dicimus: quanquam nihil
adeo malum, quod non laudari certo modo possit, & contra
de bono.

- Magnitudo { Animi, est magnanimitas: & pusillanimitas,
audacia.
Corporis, est proceritas & crassitudo, venter S.
Thomæ.
Externa, est latifundia & magna imperia possi-
dere.

Et possumus etiam per illarum contraria aliquem laudare
vel vituperare, ut si quis laudetur corpore parvus, & corpore
robustior: qui possidet parvum prædium eo contentus, ut *
Tellus atheum.

- Duratio { Animi, est constantia: ut durate & vosmet rebus ** Fort. Tele-*
servate secundis, *phus.*
Corporis, est vitæ longæuitas, & interim mul-
tis profuisse.
Externa, est nobilitas, quæ est antiquæ divitiæ.

Et per illarum contraria, laudamus vel vituperamus secun-
dum opportunitatem propositi nostri: ut brevitæ vitæ in lau-
dem trahitur, tanquam mundus non esset dignus, ut hoc ho-
mine frueretur: & nonus homo qui non ex sanguine suam no-
bilitatem duxit, Cicero,

- Potestas { Animi, est libertas arbitrij. Hinc Cicero libertas
est potestas vivendi, ut velis: & sic dicimus,
quod pupilli sunt in potestate aliena: hinc
laus & vituperatio Ecclesiastici. 31. potuit
transgredi, & non est transgressus.
Corporis, est cælibatus: & qui agit vitam cæli-
bem, dicitur habere potestatem corporum, ut
contra ad Corinth. 7. Mulier non habet pote-
statem corporis sui sed vir, hic nota coniugiū.
Externa, est imperium, uti tyranide: ut Diony-
sij, per semper imperavit & regno & scholis.

Sapientia { **quæ dicitur cognitio**

Animi, est mediocritas quæ non facit homines sapere plusquam oportet. & sic dicit Hora. sumite materiam viris, qui scribitis, æquã virib⁹.
 Corporis, est ea quæ facit hominem cognoscere illa quæ sunt corporis. Et sic vituperamus Narcissum & sui admiratores.
 Externa, quæ facit hominem esse frugi: videlicet ut secum expendat & census suos & quantum habeat: hæc cognitione caret prodigus, & eam nimis habet avarus.

Voluntas {

Animi, est desiderium boni: in lege domini voluntas eius.
 Corporis est libido, id est, corruptus quidam animi affectus.
 Externa, est obedientia aut morigeratio.

Et voluntas improprie attribuitur corpori seu rebus externis: tamen ut ad Rom. Apostolus inquit. Habeo aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis, meæ, videtur hic terigisse voluntatem corporis. Et dicimus seruum habere voluntatem externam, cum vult quod dominus vult.

* Athletam. **Virtus** {

Animi, est fortitudo præcipua: & inde aliæ virtutes.
 Corporis, est robur, vires: hic nota ** citharædum* robustam.
 Externa, sunt Copiæ, Classes, Exercitus.

Veritas {

Animi, est adæquatio rei intellectæ ad intellectum.
 Corporis, est naturalis & simplex non fucata dispositio corporum. Moyses concessit mulieribus fucum.
 Externa, est operationis cui contraria est hypocrisis: ut Matth. 23. Similes estis sepulcris dealbatis.

Gloria {

Animi est tranquillitas mentis, huic contrariæ sunt perturbationes & furia: de hac gloria Epicurei fuerunt: & Apostolus, Gloria nostra, hæc est testimonium conscientia nostræ.
 Corporis est requies corporis non ignava, sed qualem assecutus est Meccenas, & assequuntur milites emeriti. Contrarium huic est saxum Sisyphæum.
 Externa, est fama qualem Liuius assecutus est.

De * respectivis in genere demonstratio personali versatur * *Parallela*
 Plutarchus de vitis, ubi confert Romanos Græcis. Et est valde *ipse vocat.*
 genus uberrimum ad dicendum, præsertim ad laudandum: u-
 bi enim confertur pulchrum pulchro, & ostenditur unum pul-
 chrius, comparando ita res adinvicē duplicatur semper ora-
 tio. Sed tamen ne utamur arte nimis aperta cavendum est. *Cautio.*

Differentia, discrimen, distantia, intercapedo, discernicu- *Differentia*
 lum, interesse.

Concordia, amicitia, Symbolum, similia, vinculum naturæ.

Oppositio, contrarietas, distantia maxima, lis extrema.

Hoc nota, ut in comparandis vivis & mortuis, parcus lau-
 dentur viventes. Laudatio enim licentior in mortuis: quæ ne-
 scio quid invidia & suspitionis habet in vivis, si non adhibeatur
 modus.

Differentia, con- } Animi, inter homines sunt infinite quor
 cordia, Contra } homines tot sensus: exemplum apud
 rietas. } Salustiū in Catili. de Cæsare & Catone.
 } Corporis, ex harmonia compositionis, &
 } sic dicimus similem Christum Iacobo,
 } Seuerum Neroni, nota numismata.
 } Externa, & sic dicimus de rebus comparā-
 } do eas p̄ diuitias, fama, gloria, nomine.

A nomine locus laudatiuus, aut per interpretationem no-
 minis, ut dicimus Iacobus, id est, supplantator, & alia plura ut
 seis: aut per similitudinem, *, ut Augustus auxit remp. litte-
 rarum & ecclesiæ, ut Augustinus Romanam.

Clementia & severitas differentia sunt non contraria, quia
 virtutes inter se contrariæ non sunt sententia Stoicorum: Cæ-
 sar, Cato.

Principium } Animi est indoles bona vel mala, qualis e-
 } rat Catonis adhuc puelli volentis inter-
 } ficere Syllam, & rempu. liberare, & S.
 } Io. Baptistæ, qui teneris annis aufugit à
 } patre in desertum, & plura alia.
 } Corporis, parentes, alimentum, nutrices,
 } & ipsa educatio, quamuis illa sæpius e-
 } tiam inter externa numeretur.
 } Externarum, & sic dicimus de inventori-
 } bus artium & fundatoribus studiorum,
 } & principia boni vel mali, aut etiam si
 } quis dives, vnde sumpserint divitiæ eius
 } principium, aut ab hæreditate, aut in-
 } dustria, studio. Plinius. 7. lib. fecit ca-
 } put de inventoribus artium.

* *Ut Augu-
 stus rempub.
 auxit Roma-
 nam: ita lit-
 terarum &
 Ecclesiæ Au-
 gustinus.*

Medi-

Animi, sunt præceptores boni vel mali. Aristoteli
 Alexandro fuit medium ad tantas virtutes
 assequendas.
 Medium — Corporis, & sic ingluuies est medium, quo de-
 venit ad crassitudinem, leiunium ad gra-
 cilitatem, exercitium ad agilitatem.
 Externum, & sic dicimus pecunias esse medium,
 per quod deuenitur ad magistrat⁹ ac honores.

Consummatissimam laudem habet finis, exemplo Croesi &
 Solonis. Historiam nota apud Aufonium de septem sapienti-
 bus, &c. Extrema dies iudicat de omnibus. Plin.

Finis — Animi, an computatus inter sanctos, an despe-
 rauerit.
 Corporis, an dign⁹ sepultura, an rota, vel laqueo
 periit.
 Externorum, an bona ludo amiserit, an genus
 finem in eo habuerit: ut gentis suæ finis fuit
 Nero, Tarquinius finis Regum Romanorum.

Est genus laudatiuum, quod simpliciter unius rei absque
 respectu est adhuc aliud respectiuum, ubi consideratur na-
 tus, minus, æqualis, æquali ordine & modo: ut differentia,
 concordia, & contrarietatis.

Maioritas, æquali-
 tas, minoritas. — Animi, inter virtutes, scientias, ingenia.
 Corporis, inter pulchritudinem, robo-
 ra vires.
 Externorum, inter divitias, nobilitates,
 fauores.

III, Genus Iudiciale.

De quæstionibus, illi termini accommodantur generi iu-
 diciali. Genus autem iudiciale, ut Cicero ait, est quod positum
 3. *Status.* in controversia, &c. Et habet tres constitutiones. Hic nota quid
 sit constitutio apud Ciceronem & Quintilianum.

Constitutio — Coniectura } cui applicat quæ-
 Legitima } stio. — Utrum, vel an.
 Iudicialis } Quid est, & de quo
 est.
 Quare, Finalis.

Et aliæ quæstiones accidentales applicantur magis ad iudi-
 ciale in constitutione coniecturali, ut factum est furtum.

Quantum, de hospite crasso, & suspecto, quod iuerit per
 fenestram.

Quale, de occiso veneno, liuor in corde.

Ubi

Ubi, videlicet consideratur dignitas, vicinitas, amplitudo loci.

Quando, considerantur tempora, ætates, partes anni, dies.

Quomodo & cum quo, discurremus per instrumentativum, an ferro, veneno.

Utrū, qdē	} Applicatur	{	Bonitati & omnibus alijs cum hoc.
De quo			Principio accommodatius.
Quare			Fini primo & principaliter.
Quantum			Magnitudini triplicis; ut supra.
Quale			Instrumentativo per longum & latum.
Quando			Durationi, de qua vide in terminis.

Dictum est in prima parte huius scientiæ, quod ab omnibus subjectis possunt sumi confirmationes & confutationes tripliciter, videlicet authentice, similitudinariæ & exemplariter. Et ideo dicimus de confirmationibus & confutationibus principaliter, quia vigor & omne fundamentum & totus succus operationis consistit in alijs.

Cōfirmat & confutat. Confirmationis præstantia.

Authentice sumuntur igitur ex Deo, angelo, homine: ubi citamus locos, quos aliquis horum dixerit, ut est illud Dei, *γὰρ ὁ θεὸς ὁρᾷ τὸν δυνάστην* & apud Hermetē, *audivi bonum dæmonem dicentem mihi, &c.* & hominum auctoritas, legum, imperatorū.

1. Authentice. 2. Per similitud.

Similitudinariè possumus capere ab omnibus subjectis, ut de instrumento, à naui, à lira, ab arcu, ad animam, ab organo. Imaginativo, ab hirundinibus tempore veris ad falsos amicos, de amicitia. Vegetativo, ut homines similes feminibus, quæ ceciderunt super petram. Elementativo, ut terram dicimus nobis ostendere exercitium gratitudinis. Cælo, ut fluctuat animo velut solis radius in aqua. Aeneas. Oportet autem similitudines esse non difficiles, non obscœnas: ut, si dicremus Rempub. castratam, quia privata fuit Scipione: non alienas & impertinentes, sed accommodatas ad nostrum propositum. Et est liber de similitudinibus rerum valde utilis ad hanc artem, & vidi ego compositiones poetarum excerptas per Pet. Copinum non inutiles huic proposito.

Virtutes similitud.

Exemplares sumimus ex his, unde deducimus exempla formicæ, leonis, terræ, alicuius sancti: tum principaliter sumuntur exempla à tribus illis subjectis, à quibus capimus auctoritates, videlicet à Deo, angelo & homine, & exemplorum copia sumitur ex historijs sacris.

2. Per exempla.

Omnia quæ hucusque dicta sunt de personis, possunt similiter applicari ad omnes res mundi, ad omnia subjecta, modo & ratione

Laudatio alicuius rerum ratione

ratione seruatis, dummodo illud fiat commodè. Et sic laudamus.

Canem à fidelitate.

Asinum à stoliditate,

Elephantem à docilitate,

Pelicanum à solitudine,

Apes ab utilitate,

Leonem à magnanimitate,

Leporem à timiditate.

Psittacum à pulchritudine,

Simiam ab imitatione.

Tigrim à pernicitate.

Inesse videtur etiam sensus floribus, qui sequuntur solem, Similiter à rebus corporis possumus laudare omnem rem mundi secundum suum modum, & debito seruato respectu.

Licet oratoribus in uno loco plures afferre comparationes, ut est apud Ciceronem de Oratore locus latus. Sed poetis non licet, & sunt qui arguunt in hoc Flaccum, quod nimias de unare comparationes fecerit. Omnia, quæ hucusque dicta sunt de genere demonstrativo, alio respectu finis possunt applicari ad genus deliberatiuum & iudiciale. Vulgò placet argumentatio ex tuto, Sapienti placet tamen ex honesto.

Accommodatio preced. precept. ad genus deliberatiuum & iudiciale.

Simulatur ars vel per

* *infertur.*

Synonyma: ut non utamur nisi rarò illis terminis, sed similibus, ut dictum est.

Inversionem ordinis & transpositionem, ut non de bonitate in magnitudinem & sic per ordinem.

Digressiones similitudinum & exemplorum * *infinitas* narrationi.

Lacryma cedri præseruat res à putrefactione. Hinc locus est apud Persium, Et cædro digna locutus.

Muscæ morientes perdunt suauitatem olei compositionis. Filius honorat patrem & seruus timebit dominum suum.

Omne quod proponitur aut est.

Complexum, ut propositio, omnis sapiens diues. Complexa discutimus per rationem incomplexorum, videlicet declarando terminos propositionis.

Incomplexum vel est { Substantia, ut homo, Petrus, & illa declarata sunt in prima parte.
Accidens: ut bonitas, iustitia.

Exordium.

Exordium est principium orationis, quo animus auditoris paratur ad audiendum, & finis exordij est, ut captetur benevolentia ad docilitatem, & ipsum postremum debet cudi in oratione meditata. Sed extemporalia exordia fiant ad imitationem Platonis in dialogis suis.

Exor.

Exordium sumitur vel occasi- one	Temporis vel	Sacri.
		Sereni. Luctuosi.
	Loci vel	Sacri.
		Publici.
Auditorum vel unius personæ excellentis di- gnitatis.		
Rerum propositarum, & quadrant.		
Personæ nostræ, humiliando se excusando.		

Si causa fuerit honesta, tunc præcepto Tullij licet uti, vel non uti exordio, sed possumus accipere ab aliqua auctoritate: ut ubi res est humilis, portet eo magis laborare ad captandam benivolentiam, eo luculentius maiora polliceri, ut aucupentur animi auditorum ad docilitatem & attentionem.

Docilitas autem comparatur si summam enumeramus, & dividimus orationem & materiam orationis. *Docilitas.*

Narrationes in hoc genere sunt diversæ & sparsæ: nam quædam sunt comparativæ, aliæ naturales, aliæ principales, aliæ extrinsecæ, aliæ exemplares. Sed omnis narratio tunc laudatur, si hæc tria habuerit: videlicet si est brevis, dilucida, verisimilis. *Narratio.*

Divisio in hoc genere dicendi sedato: fit per enumerationem partium orationis, vel per expositionem, ut late Quintilianus & Cicero *Divisio.*

Conclusio illa debet efficaciores locos orationis repetere, & breviter sub quodam epilogo omnia revocare, quæ prius dicta sunt, ita ut principium revocetur ad finem, & finis ad principium, & sic est finis. *Conclusio.*

Nihil tamen adeo videtur difficile in hoc artificio quam facere exordium, quia non videtur nasci ex terminis artis. Bene concludere adhuc difficilius.

F I N I S.